

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาวารสารสาขาวัฒนธรรม จำนวน 5 ชื่อเรื่อง ได้แก่ กินรี เมืองโบราณ ศิลปวัฒนธรรม ศิลปากร และสารคดี ผู้วิจัยได้สรุปข้อมูลวารสารทั้ง 5 ชื่อเรื่อง โดยจะเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ประวัติความเป็นมาของวารสารสาขาวัฒนธรรม จำนวน 5 ชื่อเรื่อง ได้แก่ กินรี เมืองโบราณ ศิลปวัฒนธรรม ศิลปากร และสารคดี

ตอนที่ 2 วิเคราะห์เนื้อหาวัฒนธรรมไทย ที่ปรากฏในวารสารสาขาวัฒนธรรม ระหว่าง ปี พ.ศ. 2545-2549

ตอนที่ 1 ประวัติความเป็นมาของวารสารสาขาวัฒนธรรม

จากการศึกษาประวัติความเป็นมาของวารสารสาขาวัฒนธรรม จำนวน 5 ชื่อเรื่อง ได้แก่ กินรี เมืองโบราณ ศิลปวัฒนธรรม ศิลปากร และสารคดี ผู้วิจัยได้สรุปข้อมูลวารสารทั้ง 5 ชื่อเรื่อง ดังนี้

1. กินรี

1.1 ความเป็นมาและ พัฒนาการ กินรี ถือกำเนิดขึ้นด้วยความร่วมมือระหว่างบริษัท เมจิก โปรดักชั่น จำกัด และบริษัท เดินอากาศไทย จำกัด

การจัดพิมพ์เผยแพร่ครั้งแรกกำหนดออกเป็นราย 2 เดือน และมีการเปลี่ยนแปลง กำหนดออก จากราย 2 เดือน เป็นรายเดือน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 โดยจัดพิมพ์เผยแพร่เป็นรายเดือน ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ในปี พ.ศ. 2531 บริษัทเดินอากาศไทย เปลี่ยนชื่อเป็น บริษัทการบินไทย จำกัด ส่งผลให้กินรี มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและวัตถุประสงค์ กล่าวคือ ในส่วนรูปแบบมีการปรับ ตราสัญลักษณ์บริษัทที่หน้าปกวารสารให้สอดคล้องกับตราสัญลักษณ์ของบริษัทการบินไทย

จากการศึกษา นโยบายการจัดทำกินรีและที่มาของชื่อวารสาร ในด้านนโยบายของ การจัดทำพบว่ากินรี เป็นวารสารที่นอกจากจะมีนโยบายหลักในการจัดทำเพื่อให้บริการพิเศษ แก่ผู้โดยสารบนเครื่องบินแล้วยังมีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมคือ นโยบายการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี สนับสนุนส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศ ส่วนที่มาของชื่อนั้น กินรี เป็นชื่อเรียกมนุษย์เพศหญิงที่อยู่ในหิมวัดประเทศตามความเชื่อของชาวอินเดีย ซึ่งชาวไทย เรียกว่า ป่าหิมพานต์ โดยคนได้นำกินรีตามความหมายดังกล่าวมาดัดแปลงตามความคิดของไทย

เป็นหญิงงามทรงเครื่องพัสดราภรณ์อย่างนางฟ้า มีรูปร่างท่อนล่างเป็นนก สามารถบินได้ในอากาศ และเดินทางไประหว่างมนุษย์โลกกับเทวโลกได้ อีกทั้งกวีมีชื่อเสียงในเรื่องการบินว่า สามารถบินได้อย่างรวดเร็ว เมื่อพิจารณานโยบายและที่มาของชื่อดังกล่าว จึงเป็นเรื่องที่มีความเหมาะสมในการใช้ชื่อ กวีที่เป็นการเชื่อมระหว่าง เป้าหมายของธุรกิจการบินและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับ ศิลปวัฒนธรรมไทย (กองบรรณาธิการ, 2529, หน้า 7)

1.2 วัตถุประสงค์ เพื่อผลิตวารสารคุณภาพดีและมีประโยชน์ ให้สาระความรู้ และความบันเทิง ไว้บริการแก่ผู้โดยสารบนเครื่องบินของ บริษัท เดินอากาศไทย จำกัด ซึ่งมีผู้โดยสาร จำนวนสูงถึงหนึ่งแสนคนต่อเดือน ต่อมา ในปี พ.ศ. 2531 มีการปรับเปลี่ยนในส่วนวัตถุประสงค์ คือ เพื่อส่งเสริมเผยแพร่วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย และแหล่งท่องเที่ยวภายในประเทศ รวมทั้งเพื่อสร้างภาพลักษณ์ของประเทศไทย

1.3 เนื้อหาและการนำเสนอ มีรูปแบบหลากหลาย ครอบคลุมทั้งบทความวิชาการ บทความแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และประเพณี บทความสัมภาษณ์บุคคล สำคัญ และให้ข้อมูลด้านการเดินทาง พร้อมรายงานข่าวสารทางสังคมธุรกิจ เป็นต้น

เนื้อหาแต่ละบทความมีการนำเสนอทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ความยาวโดยเฉลี่ย ประมาณ 4-8 หน้า เนื้อหาภายในเล่มสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดทำวารสารที่ต้องการให้เป็นบริการแก่ผู้โดยสารบนเครื่องบินและเป็นสื่อในการสืบสานวัฒนธรรมไทย เนื้อหาของวารสาร โดยภาพรวมมีคุณค่าทั้งทางด้านวิชาการและด้านจิตใจ ด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิต การนำเสนอ บทความต่าง ๆ โดยเฉพาะบทความแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว มีการอธิบายเนื้อหา พร้อม ภาพประกอบ แผนที่ พร้อมอ้างอิงแหล่งที่มา

ภาษา การเขียนข้อความพาดปก เลือกใช้คำที่สั้นกระชับแต่ห้วน สอดคล้องกับ เนื้อหาด้านใน มีเครื่องหมายคำพูดเพื่อเน้นข้อความให้ชัดเจน กระตุ้นความสนใจของผู้อ่าน ซึ่ง ข้อความที่พาดปกนั้นจะสัมพันธ์กับภาพปก และบทความเด่นภายในเล่ม

1.4 รูปเล่มและการพิมพ์ มีการจัดทำขนาดรูปเล่มและการจัดพิมพ์ตามมาตรฐาน มี ข้อมูลบรรณานุกรมที่ปกครบถ้วน (เช่น ชื่อวารสาร เลข ISSN ปีที่ ฉบับที่ เดือน ปี) กระดาษที่ใช้ พิมพ์มีคุณภาพดี ปกและภาพประกอบในเล่มมีความสวยงามและสอดคล้องกับเนื้อหาของบทความ ที่นำเสนอ นอกจากนี้ พบว่า มีการแทรกหน้าโฆษณา ประชาสัมพันธ์ ทั้งส่วนหน้า ส่วนกลางและ ท้ายเล่ม เป็นโฆษณาตีทั้งหมด การจัดหน้า แบ่งเป็น 2 คอลัมน์ ซ้าย ขวา ในส่วนนี้ หากพิจารณาใน ด้านการตลาด นับว่าเป็นประโยชน์ทั้งลูกค้าและผู้จัดทำ แต่หากพิจารณาในเชิงวิชาการและคุณค่า ทางจิตใจ อาจใช้ประโยชน์ได้น้อย

1.5 ฉบับปฐมฤกษ์ กรรฎาคม-สิงหาคม พ.ศ. 2527

ภาพปก “กินรี” เป็นผลงานของอรุโณทัย สมสกุล ซึ่งเป็นศิลปินผู้ชำนาญด้าน ศิลปวัฒนธรรมไทย สำเร็จการศึกษาทางศิลปะจากประเทศสหรัฐอเมริกา

เนื้อหาสาระภายในเล่มนี้ประกอบด้วย ประวัติของกินรี ประเพณีแห่เทียนพรรษา แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ต ความสามารถของนักออกแบบไทย อาชีพของชาวจันทบุรี ฯลฯ

1.6 กำหนดออกปัจจุบัน รายเดือน

2. เมืองโบราณ

2.1 ความเป็นมา วารสารเมืองโบราณ ถือกำเนิดจากความริเริ่มของคุณเล็ก วิริยะพันธุ์ เกิดจากประสบการณ์ที่เห็นการเสื่อมสลายของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และ วัฒนธรรมพื้นบ้านตามท้องถิ่นต่าง ๆ ทำให้คุณเล็กเห็นว่าควรมีการค้นคว้าและทำเป็นหนังสือเพื่อ เผยแพร่ให้คนทั่วไปและเยาวชนได้รับรู้ ก่อนที่จะ ไม่มีอะไรเหลืออยู่ จึงจัดทำวารสารเมืองโบราณ ขึ้น โดยมีผู้วางรากฐานให้เกิดการทำงานอย่างต่อเนื่องมาจนทุกวันนี้ คือคุณเล็ก วิริยะพันธุ์ อาจารย์มานิต วัลลิโภดม และอาจารย์ประยูร อุลุชาฎะ ซึ่งมีความพยายามในการค้นคว้าข้อมูลและ หลักฐานทางศิลปะ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และ โบราณคดีที่กำลังสูญหายและเปลี่ยนแปลงไป อย่างขาดการเข้าใจและสนใจของผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมมาบันทึก เชื่อมโยง ตีความ และเสนอเป็น ความรู้ขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ผู้สนใจและเยาวชนที่จะเติบโตต่อไปได้รับรู้ ผู้ที่เป็นกำลังสำคัญ และมีความคิดริเริ่มที่จะเสนอผลงานทางศิลปวัฒนธรรม ก็คือ อาจารย์ประยูร อุลุชาฎะ หรือ น. ณ ปากน้ำ ผู้นับเป็นบุคคลสำคัญที่ทำให้ผลงานของวารสารเมืองโบราณมีคุณค่า เพราะท่านทำงานทั้งการจด บันทึก ศึกษา และถ่ายภาพหลักฐานทางจิตรกรรมและสถาปัตยกรรม รวมทั้งสภาพแวดล้อม ทางวัฒนธรรมและผู้คนในท้องถิ่นไว้มากกว่าผู้ใด เป็นผลให้ต้องมีการนำเอาบรรดาภาพถ่ายและ ภาพสไลด์ทั้งที่เป็นสมบัติของอาจารย์ประยูร และที่ทางเมืองโบราณได้สะสมเรื่อยมาแต่ครั้งคุณเล็ก วิริยะพันธุ์ ออกสำรวจค้นคว้ากับอาจารย์มานิต วัลลิโภดม มาจัดตั้งเป็นศูนย์ข้อมูล เมืองโบราณ ที่บางปู สมุทรปราการ ในปี พ.ศ. 2515 เพื่อที่ให้บริการแก่ผู้สนใจค้นคว้าศึกษาทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวัฒนธรรม ได้มาใช้สืบไป มีเครือข่ายความสัมพันธ์กับวารสารสารคดี และมูลนิธิ เล็ก – ประไพ วิริยะพันธุ์ ในการร่วมกันจัดการเผยแพร่ความรู้ ทั้งศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และสิ่งแวดล้อมให้กับสังคม รวมทั้งสนับสนุนการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นให้กับชุมชน ที่สนใจในที่ต่าง ๆ

ในการตั้งชื่อวารสารนั้น เมืองโบราณมีคำอธิบายว่า มีความหมายเป็นสัญลักษณ์ ของเรื่องราวหลักฐานในด้านศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และ โบราณคดีของบ้านเมือง

ในส่วนการดำเนินงานของวารสารเมืองโบราณมีการเติบโตและเปลี่ยนแปลงจากเดิม

ไม่น้อย นั่นก็คือ แต่เดิมการดำเนินการอยู่ในวงแคบ เพราะอยู่เฉพาะนักวิชาการและบุคคลที่เกี่ยวข้องในคณะทำงานของวารสารเมืองโบราณเป็นสำคัญ เพราะมุ่งเฉพาะในการออกไปค้นคว้า รวบรวมข้อมูล และหลักฐานที่กำลังสูญหายและเปลี่ยนไป มาปัจจุบันนี้เกิดมีผู้สนใจ โดยเฉพาะ ผู้รู้และนักวิชาการรุ่นใหม่มากกว่าเดิม ได้มีการค้นพบหลักฐานและเรื่องราวใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา อีกทั้งบุคคลเหล่านั้นก็ล้วนแต่กระตือรือร้นในการเขียน การตีความออกมาเป็นความรู้และเรื่องราวใหม่ ๆ อย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน วารสารเมืองโบราณจึงเปิดโอกาสให้ผู้สนใจจากภายนอก นำเรื่องที่ศึกษาค้นคว้ามาเสนอ โดยที่วารสารเมืองโบราณ ทำหน้าที่เป็นเวทีเสนอเรื่องราวหลักฐานข้อมูล และความรู้ใหม่ ๆ ให้ได้แสดงออกตามแนวคิดทฤษฎีและวิธีการทางวิชาการประวัติศาสตร์ โบราณคดี สังคม และวัฒนธรรม (บรรณาธิการ, 2527, หน้า 2-4)

2.2 วัตถุประสงค์ วารสารเมืองโบราณจัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการ ค้นคว้าเรื่องราวในอดีต พิมพ์เผยแพร่ให้ผู้สนใจทุกวัยทุกระดับได้รับรู้ โดยเฉพาะผู้ที่ทำหน้าที่ รับผิดชอบความเจริญก้าวหน้าของชาติบ้านเมือง

2.3 เนื้อหาและการนำเสนอ มีความหลากหลาย ทั้งทางวิชาการ และความรู้ทั่วไป คณะผู้จัดทำช่วงแรก ๆ ได้มุ่งเน้นการสำรวจและรายงานเกี่ยวกับแหล่งโบราณคดีที่ค้นพบใหม่ เชื่อมโยงกับการอ่านและอธิบายประวัติศาสตร์จากเอกสารประเภทจารึก ตำนาน เป็นหลัก ต่อมา ได้เพิ่มเนื้อหาให้กับการศึกษาเฉพาะเรื่อง โดยเน้นการอธิบายจากมุมมองและทัศนคติที่แตกต่างกัน ของผู้เขียนจำนวนมาก การนำเสนอยังคงยึดแนวทางงานวิชาการเพื่อการค้นคว้าอ้างอิง ทว่าก็มี ส่วนคอลัมน์ประจำเล่ม ซึ่งมีความหลากหลายไปตามแต่ความสนใจพิเศษของผู้อ่านทั่วไปที่ยังเป็น นักเรียน นักศึกษา และบุคคลทั่วไปรวมอยู่ด้วย ต่อมาเริ่มขยายขอบข่ายความสนใจในการศึกษา เข้าสู่เรื่องราวของผู้คน สังคม และชุมชน ตลอดจนเปิดพื้นที่ให้บุคคลทั่วไปทุกกลุ่มเหล่า ได้เข้ามา มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

เนื้อหาหลักของวารสารว่าด้วยเรื่อง โบราณคดี รองลงมา คือเรื่องศิลปะ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่น คติชนวิทยา มานุษยวิทยา ชีวประวัติบุคคลที่น่าสนใจ นำเที่ยวสถานที่ สารคดี นำรู้หรือเรื่องสั้น ตลอดจนบทวิจารณ์ของผู้อ่านที่ส่งเข้ามา สำหรับภาษาของวารสาร นำเสนอ เนื้อหาเป็นภาษาไทย และมีบทคัดย่อเป็นภาษาอังกฤษ

สำหรับการใช้ภาษา มีการตั้งข้อสังเกต และอธิบายถึงความรู้เกี่ยวกับหัวเรื่อง (Theme) นั้น ๆ ในเชิงวิชาการทั้งทางลึกและทางกว้าง มีส่วนเชิงอรรถ การขยายความ และการ อ้างอิงหนังสือบรรณานุกรมเช่นเดียวกับงานวิชาการทั่ว ๆ ไป แต่ปรับสำนวนภาษาให้อ่านเข้าใจ ง่ายขึ้น นำเสนอข้อสังเกตและแนวคิดรวบรัดชัดเจน ไม่เยิ่นเย้อ ดังเช่นที่เคยนำเสนอเรื่อง วัฒนธรรมทุ่งกุลลา ภูเขาศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น

2.4 รูปเล่มและการพิมพ์ ปัจจุบันวารสารเมืองโบราณยังคงเป็นหนังสือขนาด 8 หน้ายกพิเศษ หน้า 160 หน้า เนื้อหาในเล่มแบ่งเป็นสามส่วน คือ ส่วนเรื่องจากปก เป็นกลุ่มบทความหลัก 3-5 เรื่อง ซึ่งจะกล่าวถึงส่วนบทความ เป็นบทความเชิงวิชาการที่เขียนโดยคณาจารย์ในสถานศึกษา ข้าราชการ หรือ เจ้าหน้าที่จากองค์กรหน่วยงานซึ่งทำการสอน เผยแพร่ หรือรับผิดชอบดูแลเกี่ยวกับเรื่องราวนั้น ๆ โดยตรง และสาระจากการอภิปรายในประเด็นวิชาการที่ยังไม่ยุติ ข้อมูลหลักฐาน หรือแนวคิดใหม่ ๆ เช่น เรื่องทวารวดีในสายตานักประวัติศาสตร์ ปัญหาศิลาจารึกหลักที่ 1 พัฒนาการก่อนยุคสุโขทัย ตลอดจนความรู้ทั่วไปพิเศษที่เจาะลึกถึงความเคลื่อนไหวใหม่ ๆ เน้นเรื่องเทคโนโลยี วัสดุอุปกรณ์ ขั้นตอนและวิธีการ ตลอดจนความรู้เชิงเทคนิคในระดับปฏิบัติการ ซึ่งไม่ค่อยเป็นที่แพร่หลายทั่วไปนัก ส่วนคอลัมน์ประจำเล่ม เป็นคอลัมน์ซึ่งมีความสั้นกระชับ นำเสนอโดยสำนวนภาษาที่ง่าย เหมาะสำหรับผู้่านที่เป็นนักเรียน นักศึกษา และแม้แต่ผู้สนใจเรื่องราวทั่ว ๆ ไป การพิจารณาบทความจากนักวิชาการ นักศึกษา ตลอดจนผู้อ่าน และผู้สนใจทั่วไป เพื่อนำลงตีพิมพ์ในส่วนบทความพิเศษ และส่วนเรื่องประจำเล่ม จะมีเกณฑ์การพิจารณา คือ ส่วนบทความ เป็นบทความวิชาการความยาว 8-10 หน้า มีภาพ แผนภูมิ หรือแผนผังประกอบตามสมควร และมีระบบการอ้างอิงชัดเจน ส่วนเรื่องประจำเล่ม เป็นบทความขนาดสั้น รายงานข่าว หรือข้อมูลใหม่ ความยาว 4-6 หน้า ภาพประกอบไม่เกิน 4-6 ภาพ

2.5 ฉบับปฐมฤกษ์ปีที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2517 โดยบริษัทเมืองโบราณ จำกัด

2.6 กำหนดออกปัจจุบัน รายสามเดือน

3. ศิลปวัฒนธรรม

3.1 ความเป็นมาและ พัฒนาการ ศิลปวัฒนธรรมกำเนิดขึ้น ภายใต้การสร้างสรรค์โดยทุนส่วนตัวของสุจิตต์ วงษ์เทศ ผู้เป็นทั้งนักประพันธ์ นักประวัติศาสตร์โบราณคดี และนักหนังสือพิมพ์ ซึ่งแรกเริ่มเปิดตัวนั้นทางวารสารคาดหวังว่าการตั้งประเด็นทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่ได้แย้ง และท้าทายความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับเรื่องราวของคนไทยในอดีตที่ยึดมั่นถือมั่นกันมานาน น่าจะดึงดูดความสนใจของผู้อ่านได้ดี โดยฉบับแรกพาดปกว่า “ข้าแหละประวัติศาสตร์สุโขทัย” ทำให้เป็นที่กล่าวขวัญเป็นอย่างมาก ในยุคต้น ๆ ศิลปวัฒนธรรม พยายามดอกร้าผู้อ่าน ซึ่งเป็นนักเรียน นักศึกษา และประชาชนผู้สนใจทั่วไปว่าการเกิดขึ้นและคงอยู่ของหนังสือเป็นสิ่งทีล่อแหลม จำเป็นจะต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้อ่าน โดยการหยิบยกประเด็นเหล่านั้นขึ้นมาแต่งเติมเพื่อเป็นหัวข้อใหม่สำหรับพาดหัวบนปกในโอกาสสำคัญ ๆ เพื่อเสนอทางเลือกของความเข้าใจในอดีต ในลักษณะที่อ่านง่าย กระนั้นก็ยังได้รับรางวัลนิตยสารดีเด่นระดับชาติจากสำนักงานคณะกรรมการประสานงานเด็กและเยาวชนแห่งชาติในปี พ.ศ. 2527 และ พ.ศ. 2530 อย่างไรก็ดีตามปลายปีที่ 9 สุจิตต์ วงษ์เทศ ยอมแพ้ในการต่อสู้กับปัญหาทางการเงินของหนังสือ จึงได้ปรับ

แนวทางการบริหารจัดการ โดยเข้าเป็นส่วนหนึ่งของบริษัท มติชน จำกัด (มหาชน) ขณะที่ผู้จัดทำวิจัยฯ ยังคงดำรงตำแหน่งบรรณาธิการ/ผู้โฆษณา ในส่วนเจ้าของใหม่มีการวางแผนงานชี้ชัดไปในเรื่องการส่งเสริมการขาย มีการปรับปรุงจากขนาดของฉบับเดิม ๆ ให้มีหน้าตาดูดีมีระดับด้วยกระดาษปอนด์อามัน ปกใสขาว ภาพประกอบสีสี่เต็มหน้า สวยงาม ทั้งหมดเพื่อการเป็นผู้นำด้านธุรกิจวารสาร (ซอง, 2541, หน้า 101-106)

3.2 วัตถุประสงค์ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์

3.3 เนื้อหาและการนำเสนอ มีรูปแบบการเรียบเรียงเนื้อหาในลักษณะของบทความกึ่งวิชาการ ส่วนรูปแบบการเขียนเป็นลักษณะสารคดีทำให้ชวนติดตาม การเขียนและการอ้างอิงเชิงอรรถ จะไม่เป็นทางการมากนัก แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับความถนัดของผู้เขียนแต่ละท่านด้วย อาทิบางท่านไม่ได้ใส่เชิงอรรถด้านท้ายบทความ แต่ภายในบทความก็บอกถึงที่มาที่ไปให้ทราบอยู่แล้วว่าใครเป็นผู้กล่าวหรือให้ข้อมูล ทั้งนี้ทางกองบรรณาธิการได้พยายามตรวจสอบความถูกต้องของถ้อยคำ เนื้อความและรูปแบบการเขียนเชิงอรรถอยู่ตลอด เพื่อให้เกิดความผิดพลาดน้อยที่สุด แต่ก็จะไม่ปรับแก้โดยไม่จำเป็น ที่ผ่านมาโดยมากบทความในศิลปวัฒนธรรมเป็นประวัติศาสตร์ทางเลือก ซึ่งแตกต่างจากเนื้อหาตำราเรียนที่เคยรับทราบมา และบางข้อมูลถูกค้นพบไม่นานมานี้ เช่น การค้นพบภาพการ์ตูนล้อสมัยรัชกาลที่ 5 ของไกรฤกษ์ นานา เป็นต้น

การเขียนข้อความที่พาดปกเลือกใช้คำที่สั้นกระชับแต่ห้วนหวาด สอดคล้องกับเนื้อหา ด้านใน มีเครื่องหมายคำพูดเพื่อบรรยายข้อความให้ชัดเจน กระตุ้นความสนใจของผู้อ่าน ซึ่งข้อความที่พาดปกนั้นจะสัมพันธ์กับภาพปก และบทความเด่นภายในเล่ม สำหรับภาษา แต่ละบทความมีการนำเสนอเป็นภาษาไทย

3.4 รูปแบบและการจัดพิมพ์ บทความในศิลปวัฒนธรรมนั้นมี 2 ลักษณะ คือ บทความจากนักเขียนทั่วไป และจากบุคลากรในกองบรรณาธิการ เพราะทำให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพ ตรงตามความต้องการ นักเขียนภายนอกที่เป็นผู้เขียนแต่ละท่านเชี่ยวชาญเฉพาะด้านแตกต่างกัน ดังนั้นบรรณาธิการจะทราบว่า นักเขียนแต่ละท่านเชี่ยวชาญในเรื่องอะไร เมื่อมีวาระโอกาสจึงให้เขียนบทความให้ ทำให้ได้ข้อมูลที่แม่นยำและมีความน่าเชื่อถือมากกว่า การออกแบบปกนิตยสารนั้นในยุคแรกบรรณาธิการเป็นผู้ตัดสินใจพิจารณารูปและจัดทำด้วยตนเอง แต่เมื่อได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของบริษัท มติชน จำกัด รูปแบบการดำเนินงานเป็นระบบมากขึ้น ฝ่ายศิลปกรรมเข้ามามีส่วนสำคัญในการออกแบบปก โดยได้แนวคิดหลักของปกแต่ละฉบับจากบรรณาธิการ ภาพที่ใช้โดยมากจะเป็นภาพถ่าย มีภาพวาดลายเส้นประปราย หนึ่งบทความจะต้องมีภาพหลัก มีการกำหนดเนื้อหาล่วงหน้าอย่างคร่าว ๆ ทั้ง 12 เดือน ซึ่งแต่ละฉบับจะต้องมีประวัติศาสตร์เป็นเรื่องเด่นประจำฉบับ สำหรับประเภทเนื้อหาอื่น ๆ จะมีการนำเสนอมากน้อยต่างกันเป็นบางช่วง

3.5 ฉบับปฐมฤกษ์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2522

เสนอเรื่องเอกประจําฉบับ คือ “ข่าแหละประวัติศาสตร์สุโขทัย” โดยสุจิตต์ วงษ์เทศ อธิบายเหตุผลว่าทำไมจึงนำเรื่องนี้มาเป็นเรื่องเอกประจําฉบับ ในบทบรรณาธิการดังนี้

“เรื่องราวของศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ มิใช่ของใครคนใดคนหนึ่ง และปัญหาที่ละเอียดอ่อนต่าง ๆ ทั้งที่ผ่านมาในอดีตและที่กำลังดำเนินอยู่ในปัจจุบัน ก็มีสิ่งที่จะสรุปได้อย่างรวดเร็วภายในเวลาวันใดวันหนึ่ง”

“ด้านประวัติศาสตร์ของชาติไทย เรายังไม่สามารถสรุปประเด็นของแคว้นสุโขทัยได้แน่นอน ดังนั้นหนังสือเล่มแรกนี้จึงเริ่มด้วยการกล่าวขวัญถึงเรื่องราวและปัญหาของแคว้นสุโขทัย เป็นหลัก”

3.6 กำหนดออกปัจจุบัน รายเดือน

4. ศิลปากร

4.1 ความเป็นมาและพัฒนาการ ศิลปากรจัดทำโดยกรมศิลปากร จัดพิมพ์เผยแพร่เฉพาะกับผู้สนใจในศิลปวัฒนธรรมและ ผู้ที่ชำระเงินค่าบำรุงสมาชิกเท่านั้น ดังปรากฏในวารสารตั้งแต่ฉบับแรก ที่จัดพิมพ์ในปี พ.ศ. 2490 ว่า “พิมพ์จำกัดเฉพาะส่งให้ผู้เสียค่าบำรุง ตลอดปี หรือครึ่งปี” การจัดพิมพ์วารสารครั้งแรกใช้ชื่อว่า วารสารศิลปากร ต่อมาในปี พ.ศ. 2500 มีการเปลี่ยนชื่อโดยตัดคำว่า วารสาร ออก และจัดพิมพ์เผยแพร่ต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

จากการศึกษาพัฒนาการของวารสารดังกล่าว พบว่า ในช่วงแรกผู้จัดทำมีเจตนาที่จะส่งเสริมคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ ดังคำแถลงท้ายเล่มของ นิตยสาร ศิลปากร ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2500 ที่ว่า “เจตนาของชาวคณะศิลปากร...ในอันที่จะผดุงส่งเสริมมรดก และคุณค่าแห่งศิลปวิทยาการอย่างเต็มที่และโดยเต็มกำลังความสามารถ” บทความที่นำเสนอ จึงเป็นผลการศึกษาค้นคว้า ข้อเขียนของนักวิชาการของกรมศิลปากร ต่อมา มีการเพิ่มเติมในส่วนเนื้อหา ด้านการอนุรักษ์และสืบทอดมรดกวัฒนธรรมของชาติ ในด้านผู้เขียนบทความ พบว่า มีการขยายวงกว้างของผู้เขียนบทความไปยังบุคคลภายนอกที่ต้องการนำเสนอบทความเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมแขนงต่าง ๆ โดยมีคำตอบแทนตามระเบียบราชการให้แก่ผู้เขียน นอกจากนี้ ยังเป็นการนำเสนอผลการค้นคว้าของกรมศิลปากร ในด้านการจัดทำรูปเล่ม พบว่า มีการปรับเปลี่ยน จากเดิมที่จัดพิมพ์เป็นภาพขาวดำ มีการปรับปรุงภาพประกอบสี (บรรณาธิการ, 2490, หน้า 5-6, 2500, หน้า 4)

4.2 วัตถุประสงค์ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลทางวิชาการเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมแขนงต่าง ๆ ในสาระสำคัญ และเพื่ออนุรักษ์สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ

4.3 เนื้อหาและการนำเสนอ เนื่องจากศิลปากร เป็นสิ่งพิมพ์ที่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการตอบสนองนโยบายของกรมศิลปากรที่มีภารกิจเกี่ยวกับการคุ้มครอง ป้องกัน อนุรักษ์ ฟื้นฟู

บำรุงรักษา ส่งเสริม สร้างสรรค์ เผยแพร่ จัดการศึกษา ค้นคว้า วิจัย พัฒนา สืบทอดศิลปะและ
ทรัพย์สินมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ เพื่อธำรงคุณค่าและเอกลักษณ์ของความเป็นชาติ อันจะ
นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของสังคมไทยและความมั่นคงของชาติ ดังนั้น เนื้อหาจึงมุ่งเน้นเกี่ยวกับ
การปกป้อง ค้ำครอง อนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมธำรงจารีตประเพณี พระราชพิธี และรัฐพิธี
ให้คงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติเพื่อเป็นรากฐานในการพัฒนาประเทศ การสืบทอด สร้างสรรค์
เผยแพร่วัฒนธรรม การปรับเปลี่ยนระบบและกลไกการบริหารจัดการมรดกศิลปวัฒนธรรม
การบริหารจัดการองค์ความรู้และพัฒนา มรดกศิลปวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่ง
ท่องเที่ยว และการจัดการศึกษาเฉพาะด้านศิลปวัฒนธรรมเพื่อการอนุรักษ์ สืบทอดและพัฒนา
อย่างยั่งยืน การนำเสนอเนื้อหาของบทความเป็นภาษาไทย มีการจัดทำสรุปเนื้อหาในรูปแบบคัดย่อ
ภาษาอังกฤษทุกบทความ ทั้งนี้ เพื่อการใช้ประโยชน์ที่กว้างขวางขึ้น รวมทั้งมีการอ้างอิงอย่าง
ถูกต้องตามแบบแผน

สำหรับการใช้ภาษาถูกต้อง และมีความเหมาะสมกับรูปแบบการเขียนที่นำเสนอ
มีการใช้ศัพท์บัญญัติ ศัพท์เฉพาะศิลปวัฒนธรรมแต่ละด้าน การแปลศัพท์ตามภาษาไทยเป็นแบบ
แผนสากล

4.4 รูปเล่มและการจัดพิมพ์ มีการจัดทำขนาดรูปเล่มและการจัดพิมพ์ตามมาตรฐาน
มีข้อมูลบรรณานุกรมที่ปกครอบถ้วน (เช่น ชื่อวารสาร เลข ISSNปีที่ ฉบับที่ เดือน ปี) กระดาษที่
ใช้พิมพ์มีคุณภาพดี ปกและภาพประกอบในเล่มมีความสวยงาม สอดคล้องกับเนื้อหาของบทความ
ที่นำเสนอ นอกจากนี้ พบว่า มีการนำภาพประกอบที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของบทความในแต่ละฉบับ
มาจัดพิมพ์ไว้ที่ หลังปกใน หน้าในของปกหลัง และปกหลังของวารสารแต่ละฉบับโดยเป็นภาพสี
ทั้งหมด ส่วนนี้ยังทำให้เพิ่มความน่าสนใจในการอ่าน อีกทั้งเพิ่มความสวยงามให้กับวารสารด้วย

4.5 ฉบับปฐมฤกษ์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2490

4.6 กำหนดออกปัจจุบัน รายสองเดือน

5. สารคดี

5.1 ความเป็นมาและพัฒนากา สารคดีมีจุดเริ่มต้นจากคนที่มีความฝันร่วมกัน
5 คน จากทีมงานเดิมของวารสารเมืองโบราณ ประกอบด้วย คุณสุชาดา จักรพิสูทธิ์
บรรณาธิการคนแรก คุณจำนงค์ ศรีนวล บรรณาธิการฝ่ายศิลป์ คุณสกล เกษมพันธ์ ช่างภาพสารคดี
คุณสุดารา สุขฉายา และคุณวันชัย ดันติวิทยาทักษ์ เป็นนักเขียนรุ่นบุกเบิก โดยมีความคิดทำ
หนังสือที่มีสาระความรู้หลากหลาย เพราะความมุ่งหวังตั้งใจว่าจะทำหนังสือคุณภาพสักเล่มหนึ่ง
ที่ถึงพร้อมทั้งเนื้อหาและความประณีตให้ได้ ตั้งแต่การสรรหาสาระเรื่องราวที่น่าสนใจ การถ่ายภาพ
และจัดทำภาพประกอบอย่างพิถีพิถัน ตลอดจนการติดต่อเรียนเชิญนักคิดนักเขียนที่เปี่ยมด้วย

ประสบการณ์ เพื่อนำเสนอคุณภาพใหม่ของนิตยสารแนวใหม่ ที่เป็นสื่อนำเสนอความจริงที่มีชีวิตชีวา ด้วยเรื่องราวและสาระของวิทยาการ วัฒนธรรม ธรรมชาติ ชีวิต ศิลปะ ทั้งในแง่มุมของสื่อบุคคล สารคดีพิเศษ คอลัมน์ประจำ และปกพิเศษ (บรรณาธิการ, 2547, หน้า 14)

ในการตั้งชื่อวารสารมีผู้เสนอชื่อให้พิจารณาหลายชื่อเช่น สุรัสวดี พิพิธ แม้กระทั่งชื่อ Image แต่สุดท้ายทุกคนเห็นว่าชื่อสารคดี เป็นการประกาศให้คนอ่านรู้อย่างชัดเจนว่านิตยสารใหม่เล่มนี้มีเนื้อหาสาระแบบใด (สารคดี) ฉบับขึ้นปีที่ 2 มีการปรับปรุงโฉมครั้งใหญ่ มีการเปลี่ยนหัวหนังสือและการออกแบบภายในเพื่อความเหมาะสม ฉบับขึ้นปีที่ 3 มีการปรับปรุงโฉมครั้งสำคัญ โดยปรับเปลี่ยนขนาดตัวอักษร หัวเรื่อง รวมทั้งสันปกและตัวเลขให้น่าสนใจ ต่อมาประมาณปี 2545 ได้มีการปรับเปลี่ยนหัวหนังสือและการออกแบบอีกครั้ง เพื่อรับสหัสวรรษใหม่และโลกยุคดิจิทัล สำหรับคุณภาพของภาพถ่ายและการเขียนถือว่ารักษามาตรฐานคุณภาพได้สูงเสมอมาทุกยุคทุกสมัย

5.2 วัตถุประสงค์ เพื่อเสนอสาระความรู้ที่หลากหลาย เช่น เรื่องราวทางธรรมชาติ ชีวิตคน ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม เรื่องของสังคม รวมถึงวิทยาศาสตร์

5.3 เนื้อหาและการนำเสนอ มุ่งเน้นบทความแนวสารคดี ให้สาระความรู้หลากหลาย ครอบคลุมเรื่องธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ บุคคล ชีวิต ศิลปวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การนำเสนอเนื้อหา ประกอบด้วย คอลัมน์ประจำ ปกพิเศษ เช่น เรื่องจากปก สารคดีพิเศษ แนะนำนักเขียน คนโฆษณา เป็นต้น บทความพิเศษ สัมภาษณ์ และนายรอบรู้ ซึ่งสอดคล้องกับการตั้งชื่อวารสาร

สำหรับการใช้ภาษาถูกต้องและมีความสละสลวย เหมาะสมกับรูปแบบการเขียนที่นำเสนอ ภาษาแต่ละบทความนำเสนอเป็นภาษาไทย

5.4 รูปเล่มและการจัดพิมพ์ มีการจัดทำขนาดรูปเล่มและการจัดพิมพ์ตามมาตรฐาน มีข้อมูลบรรณานุกรมที่ปกครบถ้วน (เช่น ชื่อวารสาร เลข ISSN ปีที่ ฉบับที่ เดือน ปี) กระดาษที่ใช้พิมพ์มีคุณภาพดี ปกและภาพประกอบในเล่มมีทั้งภาพสีและขาวดำที่มีความสวยงามและสอดคล้องกับเนื้อหาของบทความที่นำเสนอ เป็นทั้งภาพถ่ายปัจจุบันและภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์ การจัดหน้า มีความหลากหลาย ขึ้นกับเนื้อหาที่นำเสนอ ตั้งแต่ 2-4 คอลัมน์ เช่น คอลัมน์ปกพิเศษ แนะนำหนังสือ จัดหน้าเป็น 4 คอลัมน์ และใช้ตัวอักษรสีในการนำเสนอ ขณะที่ บทความพิเศษ จัดหน้าเป็น 2 คอลัมน์ ใช้ตัวอักษรสีเทา เป็นต้น รูปเล่มและการจัดพิมพ์ดังกล่าว นับว่ามีความเหมาะสมและสอดคล้องกับการจัดทำนิตยสารที่เน้นในส่วนการนำเสนอ การจัดทำรูปเล่มให้เด่น

5.5 ฉบับปฐมฤกษ์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2528 โดยอยู่ในเครือของบริษัท วิริยะธุรกิจ จำกัด

5.6 กำหนดออกปัจจุบัน รายเดือน

ตอนที่ 2 วิเคราะห์เนื้อหาวัฒนธรรมไทย ที่ปรากฏในวารสารสาขาวัฒนธรรม ระหว่างปี พ.ศ. 2545-2549

จากการศึกษาเนื้อหาวารสารสาขาวัฒนธรรม จำนวน 5 ชื่อเรื่อง ได้แก่ กิณี เมืองโบราณ ศิลปวัฒนธรรม ศิลปากร และสารคดี ผู้วิจัยรวบรวมเนื้อหาวารสารทั้ง 5 ชื่อเรื่อง จำนวน 230 บทความ และคัดเลือกเฉพาะเนื้อหาเด่นประจำฉบับซึ่งมีเนื้อหาวัฒนธรรมไทยได้จำนวน 144 บทความ คิดเป็นร้อยละ 62.60 โดยผู้วิจัยเลือกใช้หลักเกณฑ์การแบ่งประเภทเนื้อหาวัฒนธรรมตามแนวคิดของพระยาอนุมานราชธน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2538, หน้า 92-93) และนิคม มวลีเกศามะ (2545, หน้า 221-224) มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์เนื้อหาวารสารทั้ง 5 ชื่อเรื่องที่ศึกษา ซึ่งจำแนกเนื้อหาวัฒนธรรมไทยออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้

1. วัฒนธรรมการดำรงชีพ
2. สังคม เศรษฐกิจ การเมือง
3. ศาสนา ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี
4. ศิลปะและนันทนาการ
5. มรดกทางวัฒนธรรม
6. ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาไทย

ผลการศึกษาโดยจำแนกประเภทของวัฒนธรรมไทยออกเป็น 6 ประเภท จากวารสารทั้ง 5 ชื่อเรื่อง ปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์เนื้อหาวัฒนธรรมไทย 6 ประเภท จากวารสารทั้ง 5 ชื่อเรื่อง

ประเภทวัฒนธรรม	จำนวนบทความ	ร้อยละ
1. วัฒนธรรมการดำรงชีพ	15	10.4
2. สังคม เศรษฐกิจ การเมือง	46	31.9
3. ศาสนา ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี	18	12.5
4. ศิลปะและนันทนาการ	32	22.2
5. มรดกทางวัฒนธรรม	7	4.9
6. ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาไทย	26	18.1
รวม	144	100.0

จากตารางที่ 3 เมื่อพิจารณาเนื้อหาวัฒนธรรมไทย 6 ประเภท จากวารสารทั้ง 5 ชื่อเรื่อง พบว่า อันดับแรก คือ สังคม เศรษฐกิจ การเมือง คิดเป็นร้อยละ 31.9 รองลงมา อันดับที่สอง คือ ศิลปะและนันทนาการ คิดเป็นร้อยละ 22.2 ส่วนอันดับสุดท้าย คือ มรดกทางวัฒนธรรม คิดเป็นร้อยละ 4.9

การวิเคราะห์เนื้อหาวัฒนธรรมไทยแต่ละประเภทครั้งนี้ ผู้วิจัยเสนอรายละเอียดของเนื้อหาตามประเด็น ดังนี้

วัฒนธรรมการดำรงชีพ จากการศึกษาวารสารทั้ง 5 ชื่อเรื่องที่มีเนื้อหาวัฒนธรรมการดำรงชีพ พบว่า วารสารทั้ง 5 ชื่อเรื่อง มีการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมการดำรงชีพ ยกเว้น ด้านภาษา ผลการศึกษาดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์เนื้อหาวัฒนธรรมการดำรงชีพ

ประเภทเนื้อหา	กินรี	เมืองโบราณ	ศิลปวัฒนธรรม	ศิลปากร	สารคดี	รวม	ร้อยละ
วัฒนธรรมการดำรงชีพ							
1. อาหารและโภชนาการ	2	-	1	-	-	3	21.4
2. เครื่องนุ่งห่ม	-	-	-	-	-	-	-
3. ที่อยู่อาศัย	1	-	-	-	-	1	7.1
4. วิถีชีวิตความเป็นอยู่	5	1	-	-	1	7	43.0
5. การประกอบอาชีพ	1	2	-	-	-	3	21.4
6. ภาษา	-	-	-	-	-	-	-
7. การศึกษา	-	-	-	1	-	1	7.1
รวม	8	3	1	1	1	15	100.0

จากตารางที่ 3 เมื่อพิจารณาเนื้อหาบทความประเภทวัฒนธรรมการดำรงชีพ จำนวน 15 บทความ พบว่า อันดับแรก คือ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ คิดเป็นร้อยละ 43 รองลงมา อันดับที่สอง คือ อาหารและโภชนาการ และการประกอบอาชีพ จำนวนร้อยละเท่ากัน คือ ร้อยละ 21.4 ในขณะที่ ภาษา และเครื่องนุ่งห่ม ไม่ปรากฏเนื้อหาดังกล่าว

รายละเอียดของเนื้อหาวัฒนธรรมการดำรงชีพ จำแนกเนื้อหาตามประเด็น ดังนี้

1. วิถีชีวิตความเป็นอยู่ จำนวน 7 บทความ คือ

1.1 เรื่อง กรุงเทพมหานคร 220 ปี แห่งการสถาปนา บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (อัมพร สโมสร, 2545, หน้า 83)

“ราชธานีของไทยแห่งนี้ ดำรงอยู่คู่กับประวัติศาสตร์ชาติไทยตลอดเวลา 220 ปี ที่ผ่านมา โดยมีวัดพระศรีรัตนศาสดาราม และพระบรมมหาราชวังเป็นสัญลักษณ์และศูนย์รวมจิตใจ มีแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นสายเลือดหล่อเลี้ยงผ่านเหตุการณ์ทั้งร้ายและดีมากมายในเขตตัวเมืองชั้นใน ซึ่งเคยมีกำแพงเมืองและคูคลองล้อมโดยรอบ มีเรื่องราวเล่าขานในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งยังเป็นแหล่งรวม ศิลปวิทยาการ ความเป็นเลิศในฝีมือทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นอาหาร ศิลปะการแสดง ดนตรี หรือ ทัศนศิลป์ ตลอดจนถึงสถาปัตยกรรม ชุมชนเดิมอาจเปลี่ยนไปตามกาลเวลา”

1.2 เรื่อง เรือ...จากวันวานสู่วันนี้ บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (हरรษา เศรษฐเมธีกุล, 2548, หน้า 52)

“แม่น้ำกับเรือเป็นสิ่งที่ชาวไทยผูกพันมาช้านาน เนื่องจากชาวไทยนิยมสร้างบ้านเรือน ใกล้แหล่งน้ำเพื่อการเพาะปลูกและค้าขาย นับแต่อดีตมา เรือจึงเป็นพาหนะสำคัญในการดำรงชีพ ของชาวไทยเรื่อยมา”

“เรือในวันนี้มีบทบาทสำคัญที่เปลี่ยนไป ทั้งกลายเป็นทางเลือกหนึ่งในการสัญจร ช่วงชั่วโมงเร่งรีบและทางเลือกในการใช้เวลาพักผ่อนด้วยการท่องเที่ยว ทว่าแม้เรือจะเปลี่ยนแปลง รูปแบบไปตามยุคสมัยอย่างไรก็ตาม แต่สิ่งที่ยังเดิมคือการเป็นผู้เชื่อม โยงสายน้ำกับวิถีชีวิตของ คนไทยเข้าหากันจวบจนทุกวันนี้”

1.3 เรื่อง เรื่องราวสายน้ำกับชีวิตการเดินทางบนความหักเหของยุคสมัย บรรยาย เนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (นิรสา ลิ, 2545, หน้า 56)

“เมื่อเกิดการคมนาคมทางน้ำเป็นทางสัญจรสายหลัก “ตลาดน้ำ” จึงกลายเป็นอีก กิจกรรมที่เข้ามาผูกพันกับวิถีชีวิตของชาวบ้านโดยธรรมชาติ สภาพตลาดนัดยุคเก่าที่อิงกับชุมชน เกษตรกรรมจึงมีความต่างจากยุคนี้ เนื่องจากตลาดคือสถานที่แห่งการนัดพบ สนทนาตามประสา คนท้องถิ่น ไถ่ถามสารทุกข์สุกดิบ ถ่ายทอดข่าวสารซึ่งกันและกัน หรือใครมีผลผลิตจากสวน ก็นำมาแลกเปลี่ยนกัน มากกว่าเป็นไปเพื่อการค้า”

1.4 เรื่อง เรือนไทย ชีวิตไทยที่บ้านรางจระเข้ อำเภอเสนา บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (อนก นาวิกมูล, 2546, หน้า 18)

“ตำบลรางจระเข้ อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อาจเป็นดินแดนสุดท้ายของ สยามที่ยังมีเรือนไทยปลูกอยู่ต่อเนื่องกันมากที่สุด จะเรียกว่าเป็นพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งโดยอัตโนมัติ ก็ได้ เพราะหมู่บ้านอื่น ตำบลอื่น ที่เคยมีเรือนไทยสวย ๆ ไม่ว่า เจ้าเจ็ด บางปะหัน บางปะอิน โพธิ์ทอง หรืออยุธยา ธนบุรี ล้วนแล้วแต่ล่มสลาย ต้องพ่ายแพ้แก่สิ่งก่อสร้างสมัยใหม่ทั้งสิ้น ไม่แต่เพียงเท่านั้น บ้านหลายหลังยังมุงหลังคาสืมน้ำเงิน สีฟ้า และสีบาดดา จนบ้านเมืองเลอะเทอะ เกินเยียวยา”

1.5 ล่องเจ้าพระยาตามรอยวัฒนธรรม บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (นภทรณ์ แซ่ล่อ, 2548, หน้า 44)

“แม่น้ำเจ้าพระยาเปรียบเสมือนเส้นเลือดใหญ่ เชื่อมต่อคลอง รอบกรุงกลายเป็นสายเดียวกันหล่อเลี้ยงผู้คนจนเติบโตใหญ่ วิถีชีวิตของคนแถบนี้จึงผูกพันกับสายน้ำอย่างแยกไม่ออก แม้ว่านาฬิกาจะเดินหน้าทุกวินาที เวลาเปลี่ยนผันทุกสิ่ง จากเดิมที่เคยมีภาพคนอาบน้ำ เล่นน้ำริมตลิ่ง หรือบ้านไม้หลังเก่าแปลงเป็นตึกสูงเทียมฟ้า หรือการทำมาหาเลี้ยงชีพอาจพบเห็นได้ยาก ทว่าการดำเนินชีวิตยังคงแฝงเร้นในคราบของวัด ภูโบราณสถาน จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และวิถีชีวิต”

1.6 เรื่อง ล่องเรือชมกรุงเก่า บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (นิติกันต์ สุกิน, 2546, หน้า 82)

“จุดหมายหลักในการเดินทางครั้งนี้คือการล่องเรือชมกรุงเก่าทั้งรอบเกาะลอบ และเกาะเมือง เพื่อชื่นชมและสัมผัสกลิ่นอายของอดีตเมืองประวัติศาสตร์ อารยธรรมไทย ที่สืบทอดชนบประเพณีและศิลปวัฒนธรรมแขนงต่าง ๆ ต่ยุคสมัยต่อ ๆ มากระทั่งถึงทุกวันนี้”

1.7 เรื่อง ถัดละคลองสามแสน บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (ปราณี กล้าส้ม, 2548, หน้า 123-134)

“สามแสนเป็นชุมชนเก่าแก่ของกรุงเทพฯ แห่งหนึ่ง ในอดีตบริเวณนี้ถือเป็นสถานที่ห่างไกลจากพระนคร ช่วงสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประชากรเพิ่มมากขึ้นกว่าในช่วงต้นรัตนโกสินทร์ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ขยายเขตพระนครออกไปทางทิศตะวันออกจนถึงทุ่งวัวลำพอง ทุ่งส้มป่อย และทุ่งสามแสน”

“บริเวณย่านสามแสนจึงมีเรื่องราวเก่าแก่มากมายปรากฏอยู่หลายแห่งทั้งในนิทานปรัมปราเล่าสืบต่อกันมาถึงเรื่องพระลอชมน้ำ ซึ่งเป็นที่มาของชื่อ สามแสน หรือสามแสน”

2. อาหาร จำนวน 3 บทความ คือ

2.1 เรื่อง เก็บดอกไม้มาใส่จาน บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (จันทร์เจ้า, 2546, หน้า 45)

“พวงชมพู” ไม่เลื้อยที่มีรากเป็นหัวใต้ดิน ออกดอกสีชมพูเล็ก ๆ รูปหัวใจเป็นช่อตามซอกใบและปลายกิ่ง นอกจากความงามอ่อนหวานที่มีแล้ว พวงชมพูยังนำมาทานได้ทั้งสดและสุก เป็นต้นว่า ไข่เจียวดอกไม้ หรือนำไปผสมกับเครื่องปรุงขนมปังหน้าหมู อาหารประเภทหลนก็ใช้พวงชมพูผสมได้เช่นกัน แม้แต่ลาบอีสานรสจัดจ้าน เมื่อลองเปลี่ยนมาใช้ดอกไม้แทนก็แซบไม่น้อยกว่ากันเลย”

“ขนมไทย หัตถกรรมความอร่อยที่แสดงถึงความอ่อนช้อยชวนชิม เป็นของมงคล
คู่เมืองที่เคยฟุ้งเฟื่องมาแต่ครั้งโบราณ ไม่ว่างานหลวงหรืองานราษฎร์จะให้ขาดขนมไทยไปจาก
ตำรับเสียมิได้”

2.3 เรื่อง ความเป็นอนิจจังของอาหารจีนชั้นสูงในกรุงเทพฯ: การเดินทางสู่เส้นทางของอาหาร “ประชาธิปไตย” บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2546, หน้า 132)

“อาหารจีน ในโลกโดยทั่ว ๆ ไป ทำให้นึกถึงอาหารข้างถนน ร้านโทรม ๆ ที่กราบ
เขม่าจับติดกำแพง พร้อมกับเสียงโวยวายของพ่อครัว และบริกรในร้าน นอกจากนั้นมารยาทที่ไม่
ถูกต้องตามธรรมเนียมปฏิบัติที่ถือกำเนิดมาจากชนชั้น และเป็นเครื่องแบ่งชนชั้น ก็ทำให้เห็นว่า
ภัตตาคารจีนนั้นต่ำช้าเกินไปกว่าการที่จะยกระดับขึ้นมาเป็นอาหารชั้นสูงได้ สำหรับในต่างประเทศ
โดยเฉพาะในตะวันตกก็เป็นร้านที่เดินเข้าไปซื้อเพื่อนำกลับไปทานที่บ้าน ไม่มีอะไรวิจิตรพิสดาร
อาหารจีนจึงมีรูปลักษณะของอาหารชนชั้นต่ำ สำหรับในกรณีประเทศไทย สถานะของอาหารจีน
ไม่ได้ต่ำด้อยถึงขนาดนั้น ในทางตรงกันข้ามอาหารจีนเป็นอาหารดี มีคุณค่า เป็นอาหารที่สัมพันธ์
กับสถานะทางเศรษฐกิจ”

3. การประกอบอาชีพ จำนวน 3 บทความ คือ

3.1 เรื่อง บ้านควนช้าง บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (ช้างโทน, 2548. หน้า 137)

“ความถี่ที่บ้านความถี่ข้างโดยเฉพาะรินและบี๊ด สามารถพูดภาษาอังกฤษได้ดี สามารถ
สื่อกับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี อีกทั้งความเป็นคนหนุ่มโสดที่มีไหวพริบช่างจดจำ พูดคำทักทาย
ในภาษาเยอรมัน สวีเดน และเดนมาร์กได้ สร้างความประทับใจ และเรียกเสียงหัวเราะจาก
นักท่องเที่ยวได้ตลอดทาง”

3.2 เรื่อง ปิดตำนานเหมืองแร่ที่สวนผึ้งบรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้
(สุรินทร์ เหลือสมบัติ, 2548, หน้า 75)

“คงได้พบหลักฐานขวานบ้องสำริด ขวานเหล็ก และเครื่องประดับสำริดต่าง ๆ ซึ่งเป็น
ของวัฒนธรรมดองเซิน - ซาฮ์วิน โดยยังไม่ปรากฏร่องรอยของคนจีนแต่อย่างใด”

“เขาผูกและห้วยสวนพลูที่ราชบุรี คือประวัติศาสตร์ “สุวรรณภูมิ”

“ดังนั้น แหล่งเหมืองแร่โบราณในเขตจังหวัดราชบุรีก็คือ “ชุมชนชายขอบ” ของดินแดน “สุวรรณภูมิ” นั่นเอง ”

3.3 เรื่อง ล่องแพซุง บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (ประจวบ หวายโป่ง, 2548, หน้า 30)

“บทบาทของผู้ที่มีอาชีพล่องแพ คนพวกนี้ที่อยู่ที่พักน้ำโพ้นเอง มีความชำนาญในเรื่องล่องแพเพราะทำมานาน แม่น้ำเจ้าพระยาจนถึงเมืองนนท์แทบจะรู้หมดทุกคั้ง ตรงไหนคั้งอันตรายหรือที่วนน้ำแรงรู้หมด เคยถามเขาว่าแม่น้ำเจ้าพระยาตรงไหนอันตรายที่สุด เขาบอกว่าตรงวังแม่ลูกอ่อนคั้งลำเขาอันตรายที่สุด เป็นวังน้ำวนที่ใหญ่ น้ำจะคุดเป็นเกลียวเป็นหลุมลึก เวลาปล่อยแพต้องระวังให้แพได้ไปตามขอบเกลียวน้ำจนกว่าจะเลยคั้งนี้ เสียงที่สุดและเหนียวที่สุด หากซุงเข้าไปอยู่กลางวนคั้งก็แพแตกแน่นอน ไม่ว่าจะผูกแข็งแรงที่สุดก็ตาม”

4. ที่อยู่อาศัย จำนวน 1 บทความ คือ

4.1 เรื่อง บ้านจิม ทอมป์สัน ความงดงามตามวิถีไทย บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (นพวรรณ บุตรภรณ์, 2546, หน้า 76)

“บ้านจิม ทอมป์สัน เป็นบ้านทรงไทย สร้างด้วยไม้สักประกอบด้วยเรือนทรงไทย 6 หลัง เรือนกลางหลังใหญ่เป็นเรือนสมัยศตวรรษที่ 19 ได้รับมาจากคนในชุมชนบ้านครัว การออกแบบตกแต่งเรือน มีการประยุกต์บ้านทรงไทยกับบ้านทรงยุโรปเข้าด้วยกัน ตัวเรือนยกสูงแบบบ้านทรงไทยทั่วไป ส่วนใต้ถุนบ้านดัดแปลงเป็นห้องโถงกว้าง”

5. การศึกษา จำนวน 1 บทความ คือ

5.1 เรื่อง วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันการศึกษาในสังกัดกรมศิลปากร บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (นราวดี ศิริโรจน์, 2548, หน้า 5)

“วิทยาลัยนาฏศิลป์ เป็นสถาบันการศึกษาที่สังกัดอยู่ในหน่วยงานกรมศิลปากร มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาด้านนาฏศิลป์และดนตรี เพื่อการอนุรักษ์ เผยแพร่ สืบทอด ศิลปวัฒนธรรมไทยทางด้านนาฏศิลป์และดนตรี”

สังคม เศรษฐกิจ การเมือง จากการศึกษาวารสารทั้ง 5 ชื่อเรื่องที่มีเนื้อหาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง พบว่า วารสารทั้ง 5 ชื่อเรื่อง มีการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ผลการศึกษาดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับสังคม เศรษฐกิจ การเมือง

ประเภทเนื้อหา	กินรี	เมืองโบราณ	ศิลปวัฒนธรรม	ศิลปากร	สารคดี	รวม	ร้อยละ
สังคม เศรษฐกิจ การเมือง							
1. สถาบันทางสังคม (ครอบครัว ชุมชน โรงเรียน)	-	1	1	-	-	2	4.3
2. โครงสร้างพื้นฐานทาง สังคม (สาธารณสมบัติ สาธารณูปโภค)	-	-	-	-	-	-	-
3. ธรรมชาติ (กฎหมาย)	-	-	5	-	-	5	10.6
4. การเมืองการปกครอง							
4.1 สถาบันการปกครอง	-	-	-	-	-	-	-
4.2 สถาบัน พระมหากษัตริย์	10	1	6	-	2	19	40.4
4.3 ระบอบการเมือง	-	-	8	-	-	8	17.0
นักการเมือง พรรคการเมือง							
บทบาทประชาชน							
4.4 ความสัมพันธ์กับ ต่างประเทศ	1	-	3	-	-	4	8.5
4.5 พระราชพิธี รัฐพิธี	1	-	-	1	-	2	4.3
5. เศรษฐกิจ	1	-	-	-	5	7	14.9
รวม	13	2	23	1	7	46	100.0

จากตารางที่ 4 เมื่อพิจารณาเนื้อหาบทความประเภทสังคม เศรษฐกิจ การเมือง จำนวน 46 บทความ พบว่า อันดับแรก คือ สถาบันพระมหากษัตริย์ คิดเป็นร้อยละ 40.4 รองลงมา อันดับที่สอง คือ ระบอบการเมือง นักการเมือง พรรคการเมือง คิดเป็นร้อยละ 17 ในขณะที่โครงสร้างพื้นฐานทางสังคม (สาธารณสมบัติ สาธารณูปโภค) และสถาบันการปกครอง ไม่ปรากฏเนื้อหาบทความดังกล่าว

รายละเอียดของเนื้อหาประเภทสังคม เศรษฐกิจ การเมือง จำแนกตามประเด็น ดังนี้

1. การเมืองการปกครอง จำนวน 33 บทความ ประกอบด้วย สถาบันพระมหากษัตริย์ จำนวน 19 บทความ ระบอบการเมือง นักการเมือง พรรคการเมือง บทบาทประชาชน จำนวน 8 บทความ ความสัมพันธ์กับต่างประเทศ จำนวน 4 บทความ พระราชพิธี รัฐพิธี จำนวน 2 บทความ ได้แก่

1.1 สถาบันพระมหากษัตริย์ จำนวน 19 บทความ คือ

1.1.1 เรื่อง คติกฏเจ้าฟ้าเหม็น รัชทายาทพระเจ้าตาก บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (ปราชญ์ เครือทอง, 2547, หน้า 108)

“การเมืองในช่วงเปลี่ยนแผ่นดินจากกรุงธนบุรีมาสู่กรุงรัตนโกสินทร์ เป็นช่วงที่ทำให้เกิดฝักเกิดฝ่ายระหว่างเจ้าเก่าแผ่นดินก่อนกับเจ้าใหม่แผ่นดินใหม่ในหมู่ข้าราชการขุนนางไม่น้อย แต่ด้วยพระบรมเชษฐาธิราชของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ ซึ่งมีพระราชอำนาจเด็ดขาดมาแต่สมัยกรุงธนบุรี ก็ทำให้คลื่นการเมืองที่รุนแรงสงบเรียบร้อยไปได้ ศัตรูทางการเมืองโดยเฉพาะกับเชื้อสายในพระราชวงศ์สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี และขุนนางสำคัญจำนวนมากถูกกำจัดในต้นรัชกาล

1.1.2 เรื่อง สายสัมพันธ์ ราชสกุลพระเจ้าตากกับราชวงศ์จักรี บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (เล็ก พงษ์สมัครไทย, 2545, หน้า 63)

“สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และสมเด็จพระราชวังบรมมหาสุรสิงหนาท ทั้ง 3 พระองค์ทรงเป็นวีรบุรุษไทย ทรงเป็นนักรบที่เคียงบ่าเคียงไหล่ต่อสู้รักษาผืนแผ่นดินมาด้วยกัน”

1.1.3 เรื่อง พระราชปราชญ์รัชกาลที่ 3 เมื่อก่อนเสด็จสวรรคต บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (สุพจน์ แจ่มเร็ว, 2549, หน้า 92)

เรื่องที่มีพระราชปราชญ์และต่อมาได้ถูกรวบรวมขึ้นไว้เป็นจดหมายเหตุดังกล่าว นั้นมีอยู่หลายเรื่อง ทั้งเรื่องเล็กและใหญ่ ในบรรดาเรื่องเหล่านั้น ที่สำคัญที่สุดดูเหมือนจะเป็นพระราชปราชญ์เรื่องการปกครองแผ่นดินซึ่งแสดงให้เห็นถึงพระราชหฤทัยและความห่วงใยของพระองค์ต่อสิ่งที่เกิดขึ้นภายในภายหน้าเมื่อหาพระองค์มิได้แล้ว”

1.1.4 เรื่อง พระจอมเกล้าฯ เมื่อพระชนมวารครบ 2 ศตวรรษ บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (ศ. ศิวรักษ์, 2547, หน้า 79)

“การปรับเมืองไทยให้เข้าได้กับอารยธรรมตะวันตกนั้นเริ่มที่รัชกาลที่ ๔ แทบทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นการคมนาคมทางถนน สถาปัตยกรรม จิตรกรรม และประติมากรรมอย่างฝรั่ง และการแต่งตัวอย่างฝรั่ง รวมทั้งเหรียญตราและเงินตราที่เอาอย่างฝรั่งมา แม้การฝึกทหารอย่างฝรั่ง จะมีมาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาแล้วก็ตามจัดการขึ้นใหม่ในรัชกาลนี้เอง”

1.1.5 เรื่อง ความทรงจำแห่งสยาม บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (กนิ์, กาลิเลโอ, 2545, หน้า 19)

“วัดวาอารามอันมีกำแพงสีขาว ประตูดุสิตทอง หน้าต่างประดับกระจกสีและ

ฝั่งมุก หลังคามุงกระเบื้องหลากสีและกระเบื้องสีทอง ชายคาที่รองรับด้วยเสาไม้มีค้ำอันลงรักไว้ องค์พระพุทธรูป และรูปนักบุญหล่อด้วยสำริดกาไหล่เงินส่องประกายวาววับ ทั้งยังมีรูปสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่แปลกตาอีกมาก ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นสิ่งที่พวกเราไม่สู้จะเข้าใจ และเกินกว่าจะสรรหาถ้อยคำมาบรรยายได้”

1.1.6 เรื่อง จากเรื่องตลกการ์ตูน ร.5 เสด็จประพาสยุโรป ถึงเรื่องไม่ตลก งานพระบรมศพ ร.5 ผิดองค์ ประวัติศาสตร์นอกพงศาวดารหาอ่านที่ไหนไม่ได้แล้วการ์ตูนภาพล้อ ร.5 เสด็จประพาสยุโรป บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (ไกรฤกษ์ นานา, 2546, หน้า 62)

“การ์ตูนที่เปรียบเปรยเป็นรูปพระเจ้าแผ่นดิน มีปรากฏเป็นครั้งแรกในทวีปยุโรป ภาพแรก ๆ ตรงกับสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีวาดอยู่ในหนังสือของพวกนักผจญภัยชาวฝรั่งเศส ที่เด่นที่สุดอยู่ในหนังสือบันทึกการเดินทางของท่านเคาท์ แห่งโบว์และของอังรี มูโอ วาดไว้เมื่อเดินทางมาสำรวจเมืองไทยในปี พ.ศ. 2411 โดยเฉพาะเล่มที่ชื่อเที่ยวรอบโลกของ มูโอ มีพระรูปของสมเด็จพระเจ้าฟ้าชายจุฬาลงกรณ์ ขณะมีพระชนมายุประมาณ 8 พรรษา นับเป็นการดู “ภาพแรก” ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ตีพิมพ์ออกมาให้เห็น”

1.1.7 เรื่อง ปกป้องในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องความเปลี่ยนแปลงทางด้านศิลปะและวัฒนธรรม บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (พิริยะ ไกรฤกษ์, 2547, หน้า 80)

“อาจกล่าวได้ว่าการที่ทรงได้รับการยอมรับจากพระราชวงศ์ของยุโรปเสมือนเป็นสมาชิกของพระราชวงศ์นั้น ถือเป็นความสำเร็จประการสำคัญอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่ได้ทรงปฏิบัติตามกฎกติกาทางด้านวัฒนธรรมของชาวยุโรป โดยเฉพาะในเรื่องของฉลองพระองค์ กิริยามารยาทและขนบประเพณีแบบฝรั่งที่ชาวยุโรปใช้เป็นบรรทัดฐานของความเจริญอย่างเคร่งครัดทั้ง ๆ ที่สิ่งเหล่านั้นขัดกับขนบประเพณีของไทย และคงเป็นที่ลำบากพระราชหฤทัยบ้าง”

1.1.8 เรื่อง คนไทยรักพระเจ้าอยู่หัว: 9 มิถุนา มหาปีติ บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (เพ็ญศิริ จันทรประทีปฉาย, 2549, หน้า 89)

“ภาพของทะเลประชาชนสีเหลืองที่กว้างใหญ่และทอดยาวออกไปสุดสายตา ภาพของคนไทยกว่าครึ่งล้านที่พร้อมใจกันเปล่งเสียงถวายพระพร “ทรงพระเจริญ” ภาพการหลั่งน้ำตาด้วยความปีติยินดี กลายเป็นภาพประวัติศาสตร์ที่ได้รับการถ่ายทอดออกไปทั่วโลก สื่อต่างประเทศนำเสนอข่าวด้วยความรู้สึกที่ว่า ปรากฏการณ์ที่ประชาชนต่างให้ความรักแก่พระเจ้าแผ่นดินมากมายขนาดนี้ ไม่เคยปรากฏกับพระมหากษัตริย์พระองค์ใดในโลกมาก่อน และนั่นก็ทำให้ชาวโลกต่างพยายามค้นหาคำตอบว่าเป็นเพราะเหตุใด”

1.1.9 เรื่อง ๖ ทรงเป็นคุณครูของแผ่นดิน บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี (กองบรรณาธิการ, 2545, หน้า 35)

“พระองค์พระราชทานโอกาสทางการศึกษาให้กับคนไทยอย่างทั่วถึง และทรงปฏิบัติพระองค์คุณครูและนักการศึกษา ด้วยทรงตระหนักดีว่าการศึกษาคือหนึ่งในปัจจัยพื้นฐานที่จะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศในทุก ๆ ด้าน แต่เนื่องจากการปรากฏทางด้านการศึกษานั้นมีอาจทำให้สำเร็จได้ภายในระยะเวลาอันสั้น ประชาชนชาวไทยจึงได้ประจักษ์ชัดถึงความเพียรที่ทรงตั้งมั่นปฏิบัติพระราชกรณียกิจ ทางด้านการศึกษาด้วยพระราชปณิธานอันแน่วแน่อย่างต่อเนื่องยาวนาน”

1.1.10 เรื่อง ๖ ทรงเป็นแบบอย่างแห่งการผูกมิตรไมตรี บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี (นิภาพร ทับหูน, 2546, หน้า 32)

“พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระประมุขของชาติไทยไม่เคยทรงเลือกผูกมิตรไมตรีกับประเทศใด ศาสนาใด เป็นกรณีพิเศษ พระองค์ทรงให้การต้อนรับทุกประเทศด้วยน้ำพระราชหฤทัยอันเปี่ยมล้นด้วยพระเมตตาของพระองค์อย่างแท้จริง”

1.1.11 เรื่อง ปวงประชามหาปิตี 60 ปี ได้ร้อมพระบารมี บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี (กินรี, 2549, หน้า 58)

“ทรงพระเจริญ ทรงพระเจริญ ทรงพระเจริญ เสียงถวายพระพรทรงพระเจริญ ซึ่งดังกึกก้องอย่างต่อเนื่องยาวนาน ในการเสด็จ ฯ ออกมหาสมาคม ณ สีหบัญชร พระที่นั่งอนันตสมาคม ในโอกาสงานพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี เป็นเสียงแทนความรู้สึกจากใจของพสกนิกรชาวไทยและชาวต่างชาติ ที่เข้ามาฟังพระบรมโพธิสมภารได้เป็นอย่างดีว่า พวกเรารักและจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือในหลวงของพวกเรามากเพียงใด”

1.1.12 เรื่อง พระมหากษัตริย์ยอดกตัญญู บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี (กองบรรณาธิการ, 2549, หน้า 55)

“ถ้าจะยกตัวอย่างบุคคลที่เป็นยอดกตัญญู ซึ่งประจักษ์แก่หัวใจคนไทยทุกคน ย่อมเป็นใครอื่นไปมิได้้นอกจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช นอกจากพระองค์จะเป็นยอดพระมหากษัตริย์ของโลก เป็นยอดกษัตริย์แห่งกษัตริย์ทั้งปวงแล้ว ยังทรงเป็นกษัตริย์ยอดกตัญญูอีกด้วย”

1.1.13 เรื่อง พ่อหลวงของปวงชน บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี (สมศักดิ์ ชุโต, 2549, หน้า 62)

“บทบาทต่อปวงชนของพระองค์เป็นที่ประจักษ์หลายต่อหลายประการ อาจกล่าวได้ว่าในด้านการพัฒนานับเป็นสิ่งโดดเด่น และแสดงให้เห็นถึงความเป็นพระองค์เองได้อย่างชัดเจน

ที่สุด สิ่งใดที่จัดเป็นแนวทางในการพัฒนาที่ดีไม่ว่าจะเป็นการเห็นแก่ประชาชนเป็นอันดับแรก รวมทั้งการเข้าถึงและรับฟังปัญหาของพวกเขานั้นซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในงานด้าน ‘การพัฒนา มนุษย์’ ล้วนเป็นสิ่งที่ ‘กษัตริย์นักพัฒนา’ ของเราพระองค์นี้ทรงยึดถือและปฏิบัติตลอดมา”

1.1.14 เรื่อง 55 ปี เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (แพรวมพูน, 2547, หน้า 72)

“จวบจนปัจจุบันเป็นเวลาถึง 55 ปีแล้ว ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงปกครองแผ่นดินไทยอย่างยืนนาน ยิ่งกว่านั้น เป็นที่ประจักษ์ว่าทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ ทรงงานหนักที่สุด ยากที่จะหาพระมหากษัตริย์พระองค์ใดในโลกเสมอเหมือน พระราชกรณียกิจ อันมากมายนั้น ประดุจไม้ใหญ่ที่แผ่กิ่งก้านสาขาออกไปยังความร่มเย็นให้พสกนิกรทุกหนแห่ง บนแผ่นดินไทย”

1.1.15 เรื่อง 60 ปี ได้เริ่มพระบารมี บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (กินรี, 2549, หน้า 94)

“ในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงครองสิริราช สมบัติ ครบ 60 ปี มีการจัดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติ เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเชิญชวนชาวไทยใน ต่างแดนให้เข้าร่วมชมนิทรรศการเฉลิมพระเกียรติ ที่จัดขึ้น ณ อิมแพ็ค เมืองทองธานี”

1.1.16 เรื่อง โครงการพระราชดำรินในสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (พรสวรรค์ อุทราวุฒิพงศ์, 2547, หน้า 39)

“สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ มีพระราชปณิธาน และ พระมหากรุณาธิคุณที่จะเจริญรอยตามแนวทางของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการพัฒนา คุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยทรงส่งเสริมทางด้านการศึกษา สาธารณสุข พัฒนาอาชีพ พัฒนาจิตใจ รวมถึงการอนุรักษ์ธรรมชาติและพัฒนาสีงแวดล้อม จึงเกิด โครงการต่าง ๆ ขึ้นทั่วประเทศ”

1.1.17 เรื่อง โครงการอันเนื่อง มาจากพระราชดำรินในสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (ธวัช คุ้มชัย, 2547, หน้า 80)

“แสดงให้เห็นถึงในพระราชหฤทัยของสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ที่ทรงเป็นห่วงอาณาประชาราษฎร์ในปกครองของพระองค์ท่านตลอดเวลา จากพระราชดำรัส ก่อเกิดเป็นโครงการหลายโครงการที่ทรงพระราชดำริขึ้นมา เพื่อช่วยแก้ปัญหาความทุกข์ยาก ของราษฎร โดยเฉพาะพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ ที่ราษฎรประสบกับความ แห้งแล้ง ขาดที่ทำกิน ไร้งานทำ แต่เมื่อเกิดโครงการตามพระราชดำรินหลายโครงการในหลายพื้นที่ ทำให้สภาพความเป็นอยู่ของราษฎรดีขึ้น”

1.1.18 เรื่อง ท่านผู้หญิงจริงใจดี ที่พระระ รongราชเลขานุการในพระองค์สมเด็จพระบรมราชินีนาถ ถ่ายทอดเรื่องราวเกิดไว้เหนือเกล้าชาวไทยกับพระราชภารกิจตลอด 56 ปี แห่งการเป็นพระราชินีของพระราชชาติทรงงานหนักที่สุดในโลก บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (ทัศนีย์ เอื้อวิทยา, 2549, หน้า 53)

“นับตั้งแต่พระราชพิธีราชาภิเษกสมรส ในปีพุทธศักราช 2493 จนถึงวันนี้นับได้ ถึง 56 ปีแล้ว ที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ประทับเคียงข้างพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและทรงแบ่งเบาพระราชภารกิจอันยิ่งใหญ่ของแผ่นดิน นั่นคือทุกข์สุขของราษฎรไทย ซึ่งเป็นเสมือนทุกข์สุขของพระองค์เอง ทุกวันที่ผ่านพ้นไปคือการทรงงานอย่างทุ่มเทพระวรกาย และพระราชหฤทัย เพื่อทรงค้นหาแนวทางที่จะทำให้พลสกนิกรของทั้งสองพระองค์มีความเป็นอยู่ที่ดีพอเพียงและยั่งยืน”

1.1.19 เรื่อง พระปิยราชกุมารสิรินธร บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความ ต่อไปนี้ (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2546, หน้า 95)

“ความเป็นปราชญ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ นั้นเป็นพระนิสัยมาแต่ ยังทรงพระเยาว์ เพราะทรงรักที่จะเรียนรู้ด้วยพระองค์เอง ทั้งจากการเรียน การอ่าน และ ประสบการณ์ อย่างนักศึกษาที่เป็นสามัญชนทั้งหลาย แต่ความยิ่งใหญ่ของพระองค์อยู่ที่สำนึก ทางมนุษยธรรม ที่ทำให้ทรงสนพระทัยศึกษาในวิชาทางมนุษยศาสตร์มากกว่าอย่างอื่น ๆ ในขณะเดียวกันก็เอาพระทัยใส่ในศิลปวัฒนธรรมเป็นพิเศษ ถึงขนาดทรงขับร้องเพลงไทยเดิม ได้เป็นอย่างดี”

2.2 ระบอบการเมือง นักการเมือง พรรคการเมือง บทบาทประชาชน จำนวน 8 บทความ คือ

2.2.1 เรื่อง การปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลงในประเทศสยาม: มิถุนายน 2475 บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (ยาดาเบ, 2548, หน้า 98)

“รัฐธรรมนูญชั่วคราว ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงลงพระปรมาภิไธย และประกาศในช่วงเช้าของวันถัดไปนั้นมีผลบังคับใช้นับตั้งแต่วันที่ลงพระนาม ซึ่งก็คือวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๑๙๓๒ คณะราษฎรซึ่งก่อการปฏิวัติโดยจับพลันในช่วงเช้านี้ของวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๑๙๓๒ ได้ใช้เวลาในวันนั้นเพียง ๓ ชั่วโมง ก็สามารถยึดอำนาจสำเร็จ และใช้เวลาอีกเพียง ๔ วัน ก็สามารถสถาปนาระบอบรัฐธรรมนูญขึ้นได้”

2.2.2 เรื่อง ขัตติยนิรีแห่งราชอาณาจักรสยามที่ถูกมองข้ามความสำคัญ บรรยาย เนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (สุนทร ชุตินทรานนท์, 2546, หน้า 71)

“แนวพินิจทางประวัติศาสตร์ว่าด้วยเรื่อง พระสุพรรณกัลยาสัมพันธ์อย่างแยกกัน ไม่ออกกับแนวคิดเชิงประโยชน์นิยมตามแสดงข้างต้น วิวาทะสำคัญอันเกี่ยวเนื่องกับการดำรงอยู่ หรือความมีชีวิตตนของพระสุพรรณกัลยา ยังคงวนเวียนอยู่กับประเด็นว่าขัตติยนารีพระองค์นี้มี ประโยชน์ หรือได้ทำคุณประโยชน์ให้แก่ชาติบ้านเมืองจนควรแก่การยกฐานะเป็นวีรสตรีหรือไม่ อย่างไร ถึงแม้ว่าในความเป็นจริงประเด็นข้อถกเถียงดังกล่าวจะได้รับความสนใจ จนก่อให้เกิดการปะทะทางอารมณ์และความคิด ระหว่างตัวแทนอำนาจรัฐ ที่ถึงแม้จะยืนยันว่า พระสุพรรณกัลยามีตัวตนจริงในประวัติศาสตร์ แต่ก็ไม่กล้าล่วงไปสู่การวินิจฉัยว่าพระนางนับเนื่อง เป็นหนึ่งในวีรสตรีไทยหรือไม่ กับตัวแทนฝ่ายตรงข้ามอำนาจรัฐ ที่ยกให้พระนางเป็นวีรสตรีที่ ถูกกลืนโดยปราศจากข้อกังขา”

2.2.3 เรื่อง “คติภพภูเข้าฟ้าเห่หมื่น” บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (ปรมินทร์ เครือทอง, 2547, หน้า 108)

“การเมืองในช่วงเปลี่ยนแผ่นดินจากกรุงธนบุรีมาสู่กรุงรัตนโกสินทร์ เป็นช่วงที่ทำให้เกิดฝักใฝ่ระหว่างเจ้าเก่าแผ่นดินก่อนกับเจ้าใหม่แผ่นดินใหม่ในหมู่ข้าราชการขุนนาง ไม่น้อย แต่ด้วยพระบรมเดชานุภาพของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ๑ ซึ่งมีพระราชอำนาจเด็ดขาดมาแต่สมัยกรุงธนบุรี ก็ทำให้คลี่คลายการเมืองที่รุนแรงสงบเรียบร้อยไปได้ ศัตรูทางการเมืองโดยเฉพาะกับเชื้อสายในพระราชวงศ์สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี และขุนนางสำคัญจำนวนมากถูกกำจัดในต้นรัชกาล

2.2.4 เรื่อง เทียนวรรณ ปัญญาชนไพร่กระฎุมพีคนแรกแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (ชนเศ อภรณ์สุวรรณ, 2548, หน้า 82)

“ในกรณีของเทียนวรรณนั้น ผมเรียกว่าปัญญาชนไพร่กระฎุมพี ด้วยเหตุว่าในทางความคิดและอาชีพปฏิบัติแล้ว ท่านรับแนวคิดและการปฏิบัติตนแบบของชนชั้นกระฎุมพีแห่งนครสมัยใหม่ หรือที่ต่อมาเราเรียกง่าย ๆ ว่าชนชั้นกลางหรือนายทุน ซึ่งสมัยโน้นยังเป็นชนชั้นที่ ก้าวหน้ามากที่สุดไม่ว่าในยุโรปหรือสยามก็ตาม”

2.2.5 เรื่อง บทบาทและสถานภาพของผู้หญิงกับการเมืองในประวัติศาสตร์ สังคมไทย บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์, 2545, หน้า 63)

“สำหรับทางด้านการเมืองของผู้หญิงพบว่า เริ่มในสมัยอยุธยาที่ผู้หญิงเข้าไปมี บทบาททางการเมืองมากขึ้น โดยเฉพาะผู้หญิงที่มาจากชนชั้นสูงที่มีโอกาสทั้งที่อยู่เบื้องหน้าและ เบื้องหลังทางการเมืองในฐานะต่าง ๆ”

2.2.6 เรื่อง ปรีดี พนมยงค์ และ ๔ รัฐมนตรีอีสาน กับ ๑ การเมืองไทย บรรยาย เนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2545, หน้า 28)

“กล่าวได้ว่า กลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร “อีสาน” จะโดดเด่นเป็นพิเศษในฐานะที่พยายามทำหน้าที่เป็นตัวแทนของคนส่วนใหญ่ จาก “วงนอก” และจาก “ชายขอบ” เป็นปากเสียงและต่อรองให้ผู้ที่ยืนนอกศูนย์กลางของอำนาจ (กรุงเทพฯ)”

2.2.7 เรื่อง 110 ปี ถวัติ ฤทธิเดช ผู้นำกรรมกรคนแรก บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (ศิโรตม์ คล้ามไพบูลย์, 2547, หน้า 144)

“ถวัติเป็นผู้นำในการสไตรก์ครั้งแรก ของคนงานในระบบอุตสาหกรรมสมัยใหม่ เขาเป็นตัวแทนของคนยากจนในการต่อสู้กับความอยุติธรรม ภายใต้ระบอบราชาธิปไตย ยิ่งไปกว่านั้น เขายังได้ชื่อว่าเป็นสามัญชนคนแรกที่ฟ้องร้องพระเจ้าอยู่หัวว่าดูหมิ่นประชาชน”

2.2.8 เรื่อง 112 ปี วิฤการณ ร.ศ. 112 สยามกำสรวล ฝรั่งเศสกำทรัพย์ บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (วิลาส นิรันดร์สุขศิริ, 2548, หน้า 92)

“หลังจากเหตุการณ์ ร.ศ.112 แล้ว การทหารและการต่างประเทศของสยามได้เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม บางทีเหตุการณ์ร้ายเช่นนี้เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องเกิดขึ้นเพื่อให้เราเห็นตัวเองชัดเจนขึ้น และหาหนทางปรับปรุง”

2.3 ความสัมพันธ์กับต่างประเทศ จำนวน 4 บทความ คือ

2.3.1 เรื่อง กุหลาบเปอร์เซียในราชอุทยานกรุงสยาม: รุปรอยวัฒนธรรมอินโด - อิหร่าน ในศิลปกรรมไทยสมัยอยุธยา บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (จุฬพงษ์ จุฬรัตน์, 2548, หน้า 78)

“เสนอข้อมูลแนวคิด และประเด็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับอิหร่านในอีกมิติหนึ่ง โดยมองผ่านรุปรอยทางศิลปกรรมทั้งในด้านสถาปัตยกรรม จิตรกรรม และประณีตศิลป์”

2.3.2 เรื่อง ตะลึงพบภาพ King Chulalongkorn ทรงมหาสมาคมท่ามกลางผู้นำมหาอำนาจจากทั่วโลก บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (ไกรฤกษ์ นานา, 2545, หน้า 64, 67)

“พบเอกสารสิ่งตีพิมพ์โบราณ 3 ชิ้นที่น่าทึ่งมาก อันเป็นความพยายามของมนุษย์อย่างเราเพื่อนำประมุขของชาติเหล่านั้นมาพร้อมหน้ากันสักครั้งหนึ่งเป็นขวัญตา บนเวทีโลก ซึ่งไม่เคยปรากฏมาก่อน และอาจไม่มีให้เห็นอีกในลักษณะหนึ่ง ภาพที่ 1 จักรพรรดิ และประธานาธิบดีของโลก (ค.ศ. 1910) King Chulalongkorn ทรงเครื่องราชอิสริยาภรณ์มหาจักรีบรมราชวงศ์ ประทับอยู่แถวกลางที่ 2 ข้างขวา ภาพที่ 2 ประมุขใหญ่ของประเทศทั้งหลาย (ค.ศ. 1900) King Chulalongkorn แห่งสยาม (องค์ที่ 3 นับจากบนลงล่างแถวขวาสุด) ภาพที่ 3 พันธมิตรผู้สนิทสนม (ค.ศ. 1895-1897) King Chulalongkorn และสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี

ภาพประวัติศาสตร์นี้สร้างความฮือฮาให้กับชาตินิโคลาสโรอย่างมากมาย”

2.3.3 เรื่อง ประวัติศาสตร์เก็บตกที่อิหร่าน (เปอร์เซีย) ย้อนรอยสายสัมพันธ์จากยุคสุวรรณภูมิถึงปัจจุบัน บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (สุตรา สุจนายา, 2547, หน้า 76)

“อิหร่านหรือเปอร์เซียในอดีต ไม่ได้เพิ่งมีความสัมพันธ์กับไทยเมื่อ 400 ปีก่อนเท่านั้น หากแต่ก่อนหน้านั้นได้มีหลักฐานเอกสารอันบ่งชี้ชัดเจน เพียงแต่พบร่องรอยที่บอกถึงการเข้ามาของพ่อค้าชาวเปอร์เซียและอาหรับในดินแดนสยามตั้งแต่ก่อนประวัติศาสตร์แล้ว ดังปรากฏโบราณวัตถุจำนวนมากอย่างเหรียญกษาปณ์ ดวงตรา ลูกปัด ขี้วาวของเครื่องใช้และประติมากรรมตามแหล่งโบราณคดีต่าง ๆ ทั้งนี้เนื่องจากชาวเปอร์เซียและอาหรับรุ่งเรืองในวิทยาการการเดินทางเรือมาแต่โบราณกาล จึงเป็นชนชาติแรก ๆ ที่เดินทางมาค้าขายในดินแดนแถบสยามด้วย”

2.3.4 เรื่อง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการเสด็จประพาสสิงคโปร์ บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (สุวดี เจริญพงศ์ และอภิชา ชูติพงศ์พิสิษฐ์, 2547, หน้า 61)

“การเสด็จประพาสต่างประเทศในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อศึกษาความเจริญด้านต่าง ๆ และนำกลับมาประยุกต์ใช้ประโยชน์ในการปฏิรูปประเทศไทย การเสด็จประพาสประเทศต่าง ๆ ในเอเชียชั้น ส่วนใหญ่พระองค์จะเสด็จ ฯ เยือนอาณานิคมของอังกฤษ ซึ่งเมืองหนึ่งที่ทรงให้ความสำคัญและเสด็จประพาสหลายครั้งตลอดรัชกาลคือ สิงคโปร์”

“จากหลักฐานประเภทจดหมายเหตุและบันทึกการเดินทางพบว่า ตลอดรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้เสด็จประพาสสิงคโปร์ทั้งสิ้น 7 ครั้ง”

2.4 พระราชพิธี รัฐพิธี จำนวน 2 บทความ คือ

2.4.1 เรื่อง การฟื้นฟูการจัดกระบวนการพยุหยาตราขบวนมรดก ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (ราตรี โตเพ่งพัฒน์, 2549, หน้า 66)

“เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2509 ว่า “เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันได้เสด็จพระราชดำเนินไปที่รงเก็บเรือพระราชพิธีในคลองบางกอกน้อย ทอดพระเนตรเห็นเรืออยู่ในสภาพชำรุดทรุดโทรมจึงทรงพระราชดำริว่า ถ้าจะให้มีการฟื้นฟูประเพณีการเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐินขึ้น โดยกระบวนการพยุหยาตราขบวนมรดกนั้น ก็ดูจะไม่เป็นการสิ้นเปลืองอะไรนัก เพราะคนก็ใช้กำลังทหารเรือ เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายทำขึ้นเพียงครั้งเดียวก็ใช้ไปได้

นานปี ส่วนประโยชน์ที่พึงจะได้รับนั้นมิใช่มามากมายและหลายทางด้วยกันเช่น เรื่องพระราชพิธีต่าง ๆ อันสวยงาม และทรงคุณค่าในทางศิลปะอย่างยิ่งนั้นก็จะได้รับการดูแลรักษา และบูรณะซ่อมแซม ให้ได้อยู่เสมอ เป็นการรักษาสมบัติอันมีค่าของชาติ ให้มีอายุยืนยาวออกไป ทั้งจะได้เป็นการฟื้นฟู ขนบธรรมเนียมประเพณีที่บรรพชนของเราได้กระทำมาแล้วแต่ปางก่อนให้ดำรงอยู่ เป็นที่เชิดหน้าชูตาของชาติ เป็นการบำรุงขวัญ และก่อให้เกิดความภาคภูมิใจของคนไทยทั้งยังเป็นการเผยแพร่ วัฒนธรรมของชาติไทยที่มีแต่โบราณกาล ให้เป็นที่ประจักษ์แก่สายตาของชาวต่างประเทศ อยู่ตลอดกาลด้วย”

2.4.2 เรื่องโปรดเกล้า ฯ สถาปนา 2 พระองค์เจ้าและจัดพระราชพิธีสมโภชเดือน ขึ้นพระอุระพระโอรส บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (กองบรรณาธิการ, 2548, หน้า 45)

“ตามโบราณราชประเพณี เมื่อพระราชโอรส พระราชธิดา หรือพระเจ้าหลานเธอ มีพระประสูติกาล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้จัดพระราชพิธี สมโภช 3 วัน และเมื่อครบเดือน โหรหลวงจะถวายพระฤกษ์และผูกดวงพระชะตา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะพระราชทานพระนาม พร้อมกับทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตั้งการพระราชพิธี สมโภชเดือนและขึ้นพระอู่ซึ่งเป็นพระราชประเพณีปฏิบัติสืบเนื่องกันมานับนาน”

3. เศรษฐกิจ จำนวน 6 บทความ คือ

3.1 เรื่อง ตลาดท่าเรือ บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (อนุก นาวิกมูล, 2546, หน้า 18)

“เฉพาะสุนทรภู่นั้นท่านว่า ออกจากอยุธยาผ่านพระนครหลวง ผ่านอรัญญิก แล้วก็ถึง...ศาลาลอยแลถึงโลดใจ เจื่อมตลิ่งจีวงามตระหง่านยอด ระกะกอดกะกะกิ่งไสว...”

ผ่านบ้านขวางไม่นานก็ “ถึงท่าเรือ เรือยัดกันอัดแอ ดูจอแจจอลคริมตลิ่งชุม ที่หน้าท่า เรารับประทับหยุด อุดหนุนของขึ้นกองสุม เสบียงใครใครนั่งระวังคุ่ม พร้อมชุมนุมแน่น หน้าศาลาริ” คือถึงท่าเรือ เห็นเรือจอดกันเต็มไปหมด จากนั้นก็ต้องขนของขนเสบียงอาหารขึ้นบก”

3.2 เรื่อง ตลาดบางพลี บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (อนุก นาวิกมูล, 2546, หน้า 19)

“ตลาดบางพลี เป็นตลาดใหญ่อายุนับร้อยปีอีกแห่งหนึ่งที่กำลังอยู่ในวัยร่วงโรยเพราะทางสัญจรเปลี่ยนไป จากที่คนแถบนั้นเคยใช้เรือและลำคลองเป็นหลักก็แปรเปลี่ยนเป็นรถและถนน หนทางใหม่ ๆ แทน นำประหลาดใจที่วัดบางพลีใหญ่ใน มีแต่ความเจริญเติบโต คือ มีประตูทางเข้า ขนาดใหญ่ เมรุที่กำลังสร้างใหม่ก็ใหญ่โตเอามาก ๆ แสดงว่าเศรษฐกิจของวัดดี แต่ตลาดหรือ ชุมชนรอบวัดค่อนข้างเสื่อมโทรม”

3.3 เรื่อง ตลาดบ้านสุค สุพรรณบุรี บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (อเนก นาวิกมูล, 2545, หน้า 15)

“ตลาดบ้านสุคคงมีอายุเกือบร้อยปี ดังเห็นได้จากป้ายทอดกฐินอายุ 70 กว่าปี ที่กล่าวมา ขนาดของตลาด ไม่เล็กไม่ใหญ่เรียกว่ากำลังพอดี ในตลาดมีทั้งร้านช่างทอง ร้านขายเสื้อผ้า ร้านขายกาแฟ ร้านตัดผม ร้านขายยา ร้านขายเครื่องใช้ในไโรนาและครัวเรือน ร้านขายกล้วยเดี่ยว ขายกล้วยขาม ขายของเบ็ดเตล็ด และร้านขายของสดของชำตามธรรมเนียม”

3.4 เรื่อง ตลาดศรีประจันต์ บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (อเนก นาวิกมูล, 2547, หน้า 18-19)

“ตลาดศรีประจันต์ เริ่มสร้างเมื่อ พ.ศ. ใด ยังสืบไม่ได้ พิจารณาจากอาคาร เข้าใจว่าคงมีอายุย้อนไปถึงยุค 2470 โดยประมาณ (อย่าเพิ่งเชื่อ เพราะเป็นการคาดเดาอย่างหยาบ ๆ เท่านั้น)

“อาคารช่วงในสุดมีความงดงามตรงบานเกล็ดประตูหน้าต่าง ลายฉลุช่วงป้ายร้านกับช่วงได้ขายคา นอกจากนี้ได้แก่ การประดับกระจกสีแดง น้ำเงิน เหลือง ช่วงได้ขายคาอีกจุดหนึ่งเหล่านี้ทำให้ตลาดศรีประจันต์ดูมีเสน่ห์ ยิ่งได้เห็นตู้เก่า ๆ ในร้านขายยา ร้านตัดเสื้อ ร้านขายอั้งโล่ หรือป้ายลายมือดีประดับเหนือประตู ก็ยิ่งทำให้อยากเดินเล่นนาน ๆ”

3.5 เรื่อง ตลาดสามชุก บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (อเนก นาวิกมูล, 2545, หน้า 45)

“ตัวตลาดนั้นกว้างขวางใหญ่โตกว่าที่อื่นอีกหลายแห่ง จนต้องแบ่งเป็นสาย เป็นซอย ห้องแถวไม้สูงสองชั้นเกือบทุกห้องมีลายฉลุประดับประดาตรงช่องลมบริเวณป้ายร้านเหมือนกัน บ้าง ต่างกันบ้าง แล้วแต่ช่างคิดทำ ลายเหล่านี้ช่วยเพิ่มความคลาสสิกให้แก่ร้านค้าเหลือประมาณ”

3.6 เรื่อง แบรินด์ข้าวหอมมะลิพันธุ์ไทย บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (हररुषा सेरुषरुमेरुकुल, 2548, หน้า 119)

“เพื่อยกระดับคุณภาพข้าวหอมมะลิให้ได้มาตรฐานสูงสุดตั้งแต่แหล่งผลิต กรมการค้าต่างประเทศจึงรณรงค์ให้มีการสร้างแบรนด์ข้าวหอมมะลิที่มีคุณภาพ เพื่อผลักดันให้ข้าวหอมมะลิมีราคาสูงขึ้น โดยกำหนดตรารับรองคุณภาพของข้าวหอมมะลิ แบรินด์ข้าวหอมมะลิ ที่ผสมข้าวหอมมะลิในอัตราส่วน 92% เท่านั้นจึงจะได้รับตรารับรองนี้”

4. ธรรมศาสตร์ (กฎหมาย) จำนวน 5 บทความ คือ

4.1 เรื่อง กรณีรับหนังสือกฎหมายในรัชกาลที่ 3 บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (กำร เลียงสำรธรรม, 2547, หน้า 100-112)

“กฎหมายที่ใช้กันอยู่ในขณะนั้นมีได้มีแต่เพียงเท่าที่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร

ในกฎหมายตราสามดวงเท่านั้น หากยังมีกฎหมายที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรอันได้แก่ จารัตประเพณีของชุมชนอีกด้วย ซึ่งราษฎรทุกคนย่อมได้รับรู้กฎหมายชนิดนี้อยู่แล้วโดยการถ่ายทอดสืบต่อกันมาในชุมชนของตน จารัตประเพณีเหล่านี้ส่วนหนึ่งได้รับการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในกฎหมายตราสามดวง ซึ่งเท่ากับว่าราษฎรย่อมจะรู้ถึงกฎหมายส่วนนี้ในกฎหมายตราสามดวง แม้ว่า จะไม่มีโอกาสได้อ่านกฎหมายตราสามดวงก็ตาม แต่มีข้อเท็จจริงอีกประการหนึ่งที่เราคงจะตระหนักว่า กฎหมายตราสามดวงนั้นได้พัฒนาจากสภาพที่เป็นกฎหมายของชาวบ้าน ซึ่งอยู่ในรูปของจารัตประเพณีมาเป็นกฎหมายของนักกฎหมาย”

4.2 เรื่อง การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม: ไทยกับ “ฝรั่ง” ในประวัติศาสตร์สังคมสยาม
บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (ดารารัตน์ เมตดาริกานนท์, 2549, หน้า 91)

“สังคมสยามได้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม แม้จำนวนการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมระหว่างไทยกับฝรั่ง ที่มาทำบันทึกเป็นหลักฐานจะมีจำนวนไม่มาก แต่ข้อมูลหลักฐานเหล่านี้อย่างน้อยก็สะท้อนให้เห็นถึงการปรากฏตัวอย่างชัดเจนของการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมระหว่างไทยกับ “ฝรั่ง” และผลที่ตามมาจากการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมประการหนึ่ง คือ การเกิดวัฒนธรรมใหม่เกี่ยวกับการแต่งงานในสังคมไทย ก็คือ การเริ่มต้นของวัฒนธรรม “เอกสารแต่งงาน”

4.3 เรื่อง ความยกย่องในประวัติศาสตร์ของบิดาแห่งกฎหมายไทย บรรยายเนื้อหา
ของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (สมชาย ปรีชาศิลปกุล, 2545, หน้า 85)

“เป็นที่น่าสังเกตว่าแม้จนเกือบล่วงเข้าทศวรรษ 2500 ก็ยังไม่ปรากฏการกล่าวถึงพระองค์เจ้าวิวัฒนศักดิ์ว่าเป็น “บิดาแห่งกฎหมายไทย” แต่ประการใด สถานที่จัดงานอาลัยเพียงชั้นสอง ของสโมสรเนติบัณฑิตยสภา สะท้อนได้ว่าวาทกรรมของพระองค์ยังไม่ได้แผ่ขยายออกครอบคลุมวงการณ์นิติศาสตร์ไทยอย่างกว้างขวาง”

4.4 เรื่อง แนวทางพระราชดำริ เรื่องทาสและเสรีภาพของรัชกาลที่ 4 บรรยายเนื้อหา
ของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (ชเนศ อาภรณ์สุวรรณ, 2547, หน้า 89)

“ในบรรดาจดหมายเหล่านี้มีฉบับหนึ่ง ลงวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๑๘๖๔ ซึ่งพูดถึงเรื่องของการทาสหญิงสองคนที่แอนนาได้เคยทูลขอให้ปล่อยเป็นอิสระไป คำตอบและคำอธิบายของรัชกาลที่ ๔ ต่อปัญหาดังกล่าวน่าสนใจอย่างยิ่ง เพราะทำให้เห็นถึงทรรศนะของชนชั้นนำสยามสมัยนั้นว่ามีความคิดอย่างไรต่อระบบทาสและปัญหาทาสในประเทศต่าง ๆ”

4.5 เรื่อง เรียกร้องรัฐธรรมนูญครั้งแรกสมัยรัชกาลที่ 5 พระองค์เจ้าปฤษฎางค์กับคำกราบบังคมทูลความเห็นจัดการเปลี่ยนแปลงราชการแผ่นดิน ร.ศ.103 (ชเนศ อาภรณ์สุวรรณ, 2546, หน้า 83)

“ทักษะและความต้องการของชนชั้นนำมีส่วนที่ทำให้การปฏิรูปหรือการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ก็ตามที่จะเกิดต้องเป็นการริเริ่มดำเนินโดยผู้ปกครองจากเบื้องบนเองเนื่องจากข้าราชการและราษฎรและผู้อยู่ใต้การปกครองไม่มีอำนาจและหน้าที่ในขนบธรรมเนียมเก่าที่จะไปทำอะไรได้หรือหากให้ความเปลี่ยนแปลงมาจากความเห็นและความต้องการของคนข้างล่างทั้งหลายก็จะเกิดความวุ่นวายไม่จบสิ้นได้”

5. สถาบันทางสังคม จำนวน 2 บทความ คือ

5.1 เรื่อง ประวัติศาสตร์สังคม - วัฒนธรรม สยามประเทศไทยในสุวรรณภูมิ
ที่เมืองอุททอง บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2546, หน้า 97)

“บริเวณที่เป็นประเทศไทยทุกวันนี้ แต่เดิมมีชื่อเรียกว่าสยาม นับเป็นส่วนหนึ่งของผืนแผ่นดินใหญ่อุษาคเนย์หรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีมนุษย์หลายเผ่าพันธุ์ปะปนอาศัยอยู่ด้วยกันมาช้านานนับล้านนับแสนนับหมื่นปีมาแล้ว”

5.2 เรื่อง วิถีชีวิตชุมชนชาวจีนเมืองสุรินทร์ บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (ปรีชา วรเศรษฐสิน, 2548, หน้า 20)

“ชาวจีนส่วนใหญ่ที่อพยพเข้ามาก่อตั้งชุมชนขึ้นชื่อในจังหวัดสุรินทร์นั้น สาเหตุหลัก ๆ มาจากปัญหาการกักขังสงครามที่เกิดขึ้นต่อเนื่องยาวนาน นับตั้งแต่ยุคการปฏิวัติประชาธิปไตยสมัย ดร.ขุนยัคเขิน การปฏิวัติคอมมิวนิสต์นำโดยเหมา เจ๋อตง และสงครามโลกครั้งที่ 2 กองทัพญี่ปุ่นบุกจีน ที่ต่อเนื่องยาวนานถึง 54 ปี ในระหว่าง พ.ศ. 2438-2492 ทำให้ประชาชนเดือดร้อนลำเค็ญ โดยเฉพาะช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ชาวจีนในจังหวัดแต่จิว มณฑลกว่างตุง ได้อพยพลี้ภัยเข้ามายังเมืองไทยเป็นจำนวนมาก”

“การอพยพเข้ามาก่อตั้งชุมชนชาวจีน ในจังหวัดสุรินทร์ เกิดจากการลี้ภัยสงคราม”

ศาสนา ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี จากการศึกษาวารสารทั้ง 5 ชื่อเรื่อง ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนา ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี พบว่า วารสารทั้ง 5 ชื่อเรื่อง มีการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนา ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี ยกเว้นด้านเอกลักษณ์ (ค่านิยม จริยธรรม คุณธรรม) ผลการศึกษาดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงผลการวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับศาสนา ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี

ประเภทเนื้อหา	กินรี	เมืองโบราณ	ศิลปวัฒนธรรม	ศิลปากร	สารคดี	รวม	ร้อยละ
ศาสนา ความเชื่อ							
ขนบธรรมเนียมประเพณี							
1. ศาสนา (ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ศาสนบุคคล ศาสนพิธี)	-	-	3	2	1	6	33.3
2. ความเชื่อ พิธีกรรม	1	1	1	-	2	5	27.8
3. ขนบธรรมเนียม ประเพณี	-	2	-	-	5	7	38.9
4. เอกถลักษณ์ (ค่านิยม จริยธรรม คุณธรรม)	-	-	-	-	-	-	-
รวม	1	3	4	2	8	18	100.0

จากตารางที่ 5 เมื่อพิจารณาเนื้อหาบทความประเภทศาสนา ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี จำนวน 18 บทความ พบว่า อันดับแรก คือ ขนบธรรมเนียมประเพณี คิดเป็นร้อยละ 38.9 รองลงมา อันดับที่สอง คือ ศาสนา (ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ศาสนบุคคล ศาสนพิธี) คิดเป็นร้อยละ 33.3 ในขณะที่ เอกถลักษณ์ (ค่านิยม จริยธรรม คุณธรรม) ไม่ปรากฏเนื้อหาบทความดังกล่าว

รายละเอียดของเนื้อหาประเภทศาสนา ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี จำแนกตามประเด็น ดังนี้

1. ขนบธรรมเนียมประเพณี จำนวน 7 บทความ คือ

1.1 เรื่อง คนกรุงทำตัวอย่างไรเมื่อไปงานศพ บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (บริษัทศูนย์วิจัยกลีกรไทย จำกัด, 2545, หน้า 46)

“ท่ามกลางการแข่งขันเพื่อดำรงชีพในเมืองหลวง เป็นที่น่ายินดีเมื่อพบว่าชาวกรุง ร้อยละ 40 ยังคงแสดงความมีน้ำใจต่อกันด้วยการไปร่วมพิธีงานศพแทบทุกครั้งเมื่อได้รับทราบข่าว การเสียชีวิตของคนสนิท หรือคนรู้จัก ยกเว้นว่าติดธุระสำคัญจริง ๆ โดยชาวกรุงกว่าครึ่งหนึ่งของ จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามเต็มใจไปร่วมทั้งพิธีสวดศพ และพิธีเผาศพ”

1.2 เรื่อง ชักพระโลกโพธิ์ พุทธประเพณีกลางถิ่นอิสลาม บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (วีระศักดิ์ จันทร์สงแสง, 2547, หน้า 91)

“ผ่านมาถึงวันนี้ประเพณีชักพระโลกโพธิ์ กลายเป็นงานใหญ่ประจำปีของจังหวัด ปัตตานี เป็นงานที่คนโลกโพธิ์ไปอยู่ไหนไกลถิ่นจะพากันกลับมาเยี่ยมบ้านในเทศกาลนี้ บรรยายภาค

ของความสนุกสนาน และกลิ่นขบวนของศรัทธาชนที่ห่อหุ้มกันมาร่วมชุมนุม เป็นภาพตราตรึง ซึ่งคนที่เคยได้มาเที่ยวงานไม่มีวันลบเลือน”

“ปัจจุบันงานชักพระ โคมไฟธูปเป็นพุทธประเพณีเพียงหนึ่งเดียวที่ยังยืนยงอยู่ได้ กลางดินแดนของอิสลามมิกชน”

1.3 เรื่อง ทอดกฐินพื้นฟูประวัติศาสตร์ที่วิหารหลวงพ่อทรงธรรม บรรยายเนื้อหา ของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (สุเจน กรรพฤทธิ์, 2549, หน้า 24)

“หลังจากพิธีทอดกฐินในช่วงเช้าเสร็จสิ้นบ่ายวันนั้น อาจารย์ศรีศักร วัลลิโภคม ก็ได้นำชาวคณะที่ร่วมเดินทางไปทอดกฐินออกเดินชมบริเวณวัด ตั้งแต่โบสถ์เก่า เจดีย์โบราณ โดยเฉพาะวิหารหลวงพ่อทรงธรรมที่ปัจจุบันอยู่ในสภาพชำรุดทรุดโทรม พร้อมทั้งเล่าถึงความ เป็นมาตลอดจนความสำคัญของ โบราณสถานแห่งนี้ ที่ไม่เพียงเป็นจุดแวะพักระหว่างการเสด็จ นมัสการรอยพระพุทธรูปของกษัตริย์อยุธยาตั้งกล่าวมาแล้ว หากยังเป็นທີ່ประดิษฐานพระพุทธรูป ทรงเครื่ององค์สำคัญที่เชื่อว่าเป็นพระพุทธรูปประจำพระองค์ของกษัตริย์อยุธยาด้วย”

1.4 เรื่อง บ้านทักแม่ปิงภาค 2: การสืบสานทางภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ บรรยาย เนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, 2545, หน้า 11)

“ภาพประวัติศาสตร์การเดินทางและขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น ตลอดจน หลักฐานทางโบราณคดีสองข้างฝั่งลำน้ำ ทำให้เราทราบว่ามียุคหลายยุคเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ กลุ่มน้ำปิง เช่นที่พระธาตุคอกยั้ง ในเขตอำเภอคอกยั้ง จังหวัดเชียงใหม่ อันเป็นสถานที่ซึ่งสมเด็จพระ ยาดำรงราชานุภาพ ได้พบกับครูบาศรีวิชัย ส่วนแม่ปิงสายเก่าที่ชาวบ้านเรียกว่า “ปิงห่าง” นั้นเคยไหลมาสมน้ำแม่กวัง บริเวณเหนือเมืองหริภุญไชยขึ้นไป แต่ปัจจุบันตื้นเขินหมดแล้ว”

1.5 เรื่อง ประเพณีวันชุมนุมกะเหรี่ยงวัดแจ้งเจริญ บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (จักรพันธ์ กังวาล, 2545, หน้า 34)

“การเดินทางมาวัดแจ้งเจริญในแต่ละปี จึงเป็นการแสวงบุญของคนกะเหรี่ยงนั่นเอง สิ่งที่น่าสนใจอย่างหนึ่งก็คือในเขตสามจังหวัดที่มีคนกะเหรี่ยงอยู่อาศัย ทั้ง เพชรบุรี ราชบุรี และ ประจวบคีรีขันธ์ มีเพียงวัดแจ้งเจริญแห่งเดียวที่เป็นศูนย์รวมคนกะเหรี่ยงจำนวนมากขนาดนี้ แม้แต่ ในชุมชนกะเหรี่ยงเอง ก็ไม่มีสถานที่ใดมีกิจกรรมที่ทำให้คนกะเหรี่ยงทั้งสามจังหวัดไปรวมกันได้ เท่าวัดแจ้งเจริญ”

1.6 เรื่อง ถ้องเจ้าพระยา ทอดผ้าป่ามหาจุฬาลงกรณ 61 วัน บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดัง ข้อความต่อไปนี้ (สุเจน กรรพฤทธิ์, 2545, หน้า 44)

“ผ้าป่ามีหลายชนิด เช่นผ้าป่าหางกฐิน คือการทอดผ้าป่าหลังทอดกฐิน ผ้าป่าสามัคคี เป็นผ้าป่าที่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ หรือทำขึ้นเพื่อรวมทุนจัดสร้างถาวรวัตถุในวัด ผ้าป่าโยง

มีเจ้าภาพเดียวหรือหลาย เจ้าภาพ ส่วนมากลงเรือเหาะไปทอดผ้าป่าตามวัดริมน้ำ”

1.7 เรื่อง วัฒนธรรมทุ่งกุลาร้องไห้ บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (ศรีศักร วัลลิโภคม, 2546, หน้า 22)

“ในบรรดาคนทุ่งกุลาร้องไห้ สิ่งที่ทำให้ดำรงชีวิตความเป็นอยู่ในชุมชนได้เสมอมา ก็คือ การตั้งถิ่นฐานบนแหล่งชุมชนเดิม และพัฒนาการจัดการในเรื่องน้ำ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างอ่างเก็บน้ำหรือการสร้างทำนบกั้นน้ำเพื่อการแบ่งน้ำ กักน้ำในการเพาะปลูก ที่ล้วนต้องขอมาจากระบบที่เคยมีมาแต่โบราณทั้งสิ้น”

2. ศาสนา (ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ศาสนบุคคล ศาสนพิธี) จำนวน 6 บทความ คือ

2.1 เรื่อง ในโลกอันแสนวิปริตกับฐานความคิดท่านพุทธทาส บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (วิภา จิรภาไพศาล, 2549, หน้า 97)

“แม้โลกวันนี้จะแสนวิปริตเพียงใด หากท่านมองผ่านฐานแนวคิดของท่านพุทธทาส จะเห็นว่าไม่ได้เป็นเรื่องของความทุกข์เพียงด้านเดียว แต่ยังเป็นบุญ เป็นโชค ดังคำกล่าวของท่านที่ว่า “โชคดีมีบุญที่ได้มาเกิดในโลกนี้ ในสภาพปัจจุบันนี้ที่แสนจะวิปริต เพราะว่ามีอะไรให้ศึกษามาก... คิดดูถ้าไม่มีเรื่องให้ศึกษามากแล้วมันจะฉลาดได้อย่างไร”

2.2 เรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมปัจจุบัน บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (ส. ศิวรักษ์, 2547, หน้า 87)

“สำหรับพระสงฆ์นั้น เนื้อหาสาระอยู่ที่การเป็นสมณะคือ ผู้ที่มีวิถีชีวิตอันเรียบง่าย อย่างรู้จักใช้สติบ่มเพาะให้เกิดความเป็นปกติภายในตน อย่างบรรสานสอดคล้องกันชนิดที่เป็นองค์รวม รวมถึงแผ่ขยายความเป็นธรรมชาติอันปราศจากความรุนแรงดังที่วันนี้ให้ขยายออกไปภายในสังคมสงฆ์อีกด้วย โดยที่พระสงฆ์คือมีวิถีชีวิตอันประเสริฐ อย่างไม่จำเป็นต้องมีคู่ครอง หรือหมกมุ่นในกามคุณ เพื่อลดต้นหาราคะ อันเป็นต้นตอประการสำคัญของโลกจริต ซึ่งโยงไปถึงโทสจริตและโมหจริต”

2.3 เรื่อง พระที่ปึงกรพุทธเจ้า บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (เด่นดาว ศิลปานนท์, 2548, หน้า 7)

“พระพุทธที่ปึงกร (Dipankara Buddha) ได้รับการนับถือเป็นพระพุทธเจ้าพระองค์แรก ซึ่งมีความสำคัญสูงสุดในบรรดาพระอดีตพุทธเจ้าทั้งปวง ตามความเชื่อของฝ่ายเถรวาท พระองค์ทรงเป็นพระพุทธเจ้าองค์แรกในบรรดาพระอดีตพุทธเจ้า 24 พระองค์ และเป็นพระพุทธเจ้าองค์ที่ 4 ในกลุ่มพระพุทธเจ้า 28 พระองค์ ในลัทธิมหายานพระองค์ทรงเป็นพระอดีตพุทธองค์ที่ 52”

2.4 เรื่อง พระอุบาลี บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (ก่อ่งแก้ว วีระประจักษ์, 2547, หน้า 104 -105)

“ในหนังสือประดิษฐานพระสงฆ์สยามวงศ์ในลังกาทวีปบันทึกไว้ว่า “ณ วันจันทร์ ที่ 4 เดือนสุริยคติ พุทธจิกายน ข้าราชการไทย 2 คน มารับทูตานุทูตลงเรือไปยังวัด 1 ซึ่งมีนามว่า วัดธรรมาราม อยู่ริมน้ำ เมื่อทูตานุทูตบูชาพระพุทธรูปและพระเจดีย์แล้วจึงถวายผ้าไตรและเครื่องบริขารแก่พระสงฆ์ซึ่งจะออกไปเมืองลังกา มีพระอุบาสิกาหาเถรแลพระอริยมุนีมหาเถร เป็นประธาน (ซึ่งมาประชุมพร้อมกันอยู่ที่วัดนี้) มีพระสงฆ์ 18 รูป สามเณร 8 รูป เมื่อถวายของพระเสร็จ เจ้าพนักงานจึงพาทูตานุทูตกลับไปส่งยังที่พัก”

2.5 เรื่อง สนวนโมกษ์เสวนา (กลางกรุง) : เราอยู่ในโลกอันแสนวิปริตนี้กันอย่างไร บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (วิระศักดิ์ จันทรสังแสง, 2549, หน้า 42)

“เมื่อครั้งที่ท่านยังอยู่ มีนักบรรยายธรรมที่ลานหินโค้ง กลางสวนโมกษ์ ทุกบ่ายวันเสาร์ทั้งนี้เพื่อให้คนที่อยู่ตามต่างจังหวัด รวมทั้งคนจากกรุงเทพฯ สามารถเดินทางมาร่วมฟังธรรมได้ด้วย จนกระทั่งท่านมรณภาพในปี 2536 สวนโมกษ์ก็ยังคงมีเสวนาธรรมในวันเสาร์ หายเดือน เรื่อยมาจนปัจจุบัน”

2.6 เรื่อง เส้นทางอัญเชิญพระแก้วมรกต บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (พิเศษ เจียจันทร์พงษ์, 2545, หน้า 79)

“ตำนานพระแก้วมรกตเล่าว่า ได้มีการนำมาไว้ที่เมืองเขลางค์นคร 32 ปี แล้วนำไปไว้ที่เชียงใหม่ในสมัยพระเจ้าติโลกราช จนตอนปลายราชวงศ์มังราย พระไชยเชษฐาได้เสด็จมาครองเมืองเชียงใหม่ ไม่นานเมื่อพระเจ้าโพธิสารพระราชบิดาที่เมืองหลวงพระบางสวรรคต พระไชยเชษฐาจึงเสด็จกลับ แล้วนำพระแก้วมรกตและพระพุทธรูปสำคัญอื่น ๆ ไปไว้ที่หลวงพระบางด้วย ซึ่งต่อมาเมื่อพระองค์เสด็จลงมาครองเมืองเวียงจันทน์ พระแก้วมรกตได้รับการนำมาประดิษฐานที่นครเวียงจันทน์ จนกระทั่งได้มีการอัญเชิญกลับมาในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี”

3. ความเชื่อ พิธีกรรม จำนวน 5 บทความ คือ

3.1 เรื่อง กองทัพเรือมหาสมบัติของแม่ทัพขันทิเจ็งเหอแพรว์วัฒนธรรมชาปองก จากเมืองจีนถึงอุษาคเนย์-ออสเตรเลีย-แอฟริกา-อเมริกา บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (ปรีวัฒน์ จันทร, 2545, หน้า 71)

“การได้มาไหว้หลวงพ่อบ้าง ชาปองก ในวันตรุษจีนนี้ถือเป็นเรื่องที่มีสิริมงคลแก่ชีวิต ทำให้ทำมาค้าคล่อง บรรดาชาวจีนโพ้นทะเลทั้งหลาย ล้วนนับถือท่านว่าเป็นบรรพบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ เป็นผู้มิอาจอันศักดิ์สิทธิ์เป็นยิ่งนัก เมื่อมาขอพรอะไรก็มักจะ ได้สมตามความปรารถนา”

3.2 เรื่อง “พร” ของพระนครในสมัยรัชกาลที่ 5 บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (กัญญา ศิริอุดม, 2549, หน้า 39)

“ชื่อถนนและสถานที่บางแห่งทางทิศเหนือของพระนครมีความหมายอันเป็นมงคลตามความเชื่อของชาวจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สวดกล่า “ฮก ลก ชั่ว” ที่นิยมจัดเป็นเครื่องกิมตั้ง จึงได้กล่าวได้ว่าเป็นการสืบทอดธรรมเนียม การตั้งชื่อเพื่อความเป็นสิริมงคล นับเป็น “พร” ของพระนครที่ปรารถนาให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองเปี่ยมด้วย “ยศศักดิ์ วิชาสนา ทรัพย์สมบัติ ลูกหลาน บริวาร และอายุยืนยาว” รวมทั้ง “ความสุขในครอบครัว” นอกเหนือจาก “ความทรงจำ” ของสวนขวาในพระบรมมหาราชวัง”

3.3 เรื่อง สิริมงคลเมืองเหนือ พระธาตุ 12 ปีนักษัตร บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (हरया रेखरुमेरुकुल, 2548, หน้า 62)

“พระธาตุ 12 ปีนักษัตร เป็นคติความเชื่อมาแต่โบราณของผู้เฒ่าผู้แก่แถบภาคเหนือของประเทศไทย เรื่องดังกล่าวปรากฏในตำนานและตำราโหราศาสตร์ของล้านนา เชื่อกันว่าคนเราที่เกิดมาในโลก เมื่อสิ้นอายุขัยแล้วดวงวิญญาณจะ ไปสถิตอยู่ตามพระธาตุเจดีย์ต่าง ๆ ประจำปีเกิด ดังนั้นขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ หากได้ไปนมัสการพระธาตุประจำปีเกิดของตน หรืออย่างน้อยสักครั้งหนึ่งในชีวิตย่อมถือว่าได้รับบุญกุศลและช่วยให้มีอายุยืนนานเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต”

3.4 เรื่อง สุตสันพิธิสังการเจ้าเชียงใหม่ บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (สุตารา สุณญา, 2547, หน้า 36)

“พิธิสังการ หรือ “สังสัการะ” ที่ชาวล้านนาเรียกขานนั้น คือ พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการปลงศพของชาวล้านนา ซึ่งลูกหลาน ญาติมิตร จะนำเครื่องสังการะต่าง ๆ ตามไปส่งผู้วายชนม์ที่สุสาน อันถือเป็นการให้เกียรติยกย่องผู้ตาย การสังการเป็นพิธีกรรมที่สะท้อนถึงความเป็นอยู่ ความเชื่อ ศิลปะการตกแต่ง และลักษณะสถาปัตยกรรมล้านนา”

3.5 เรื่อง เสนเรือนโง้ง: เช่น สรวบบรรพชน เลี้ยงพี่น้องและเพื่อนบ้าน บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (วีระศักดิ์ จันทร์สงแสง, 2548, หน้า 30)

“งานเสนเรือน หรือการตั้งเครื่องเช่นบรรพชน หากวิเคราะห์ตามกลไกวัฒนธรรมที่ชาวโง้งถือปฏิบัติจะพบว่า มีคุณค่าของสายใยครอบครัว เป็นการแสดงความกตัญญูรู้คุณของบุตรหลานต่อบรรพชนของตน สร้างความกลมเกลียวภายในครัวเรือน โดยมีจิตวิญญาณของบรรพชนผู้ล่วงลับเป็นแกนกลาง”

ศิลปกรรมและนันทนาการ จากการศึกษาวารสารทั้ง 5 ชื่อเรื่องที่มีเนื้อหาศิลปกรรมและนันทนาการ พบว่า วารสารทั้ง 5 ชื่อเรื่อง มีการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับศิลปกรรมและนันทนาการ ผลการศึกษาดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 แสดงผลการวิเคราะห์เนื้อหาศิลปกรรมและนันทนาการ

ประเภทเนื้อหา	กินรี	เมืองโบราณ	ศิลปวัฒนธรรม	ศิลปากร	สารคดี	รวม	ร้อยละ
ศิลปกรรมและนันทนาการ							
1. จิตรกรรม	1	2	-	3	-	6	18.8
2. ประติมากรรม	1	1	1	1	-	4	12.5
3. สถาปัตยกรรม	1	1	2	1	-	5	15.6
4. วรรณกรรม	-	-	6	3	-	9	28.1
5. ดนตรีและนาฏศิลป์	1	1	-	4	1	7	21.9
6. นันทนาการ (การละเล่น กีฬา ศิลปะการแสดง)	-	-	-	-	1	1	3.1
รวม	4	5	9	12	2	32	100.0

จากตารางที่ 6 เมื่อพิจารณาเนื้อหาบทความประเภทศิลปกรรมและนันทนาการ จำนวน 32 บทความ พบว่า อันดับแรก คือ วรรณกรรม คิดเป็นร้อยละ 28.1 รองลงมา อันดับที่สอง คือ ดนตรีและนาฏศิลป์ คิดเป็นร้อยละ 21.9 ในขณะที่อันดับสุดท้าย คือ นันทนาการ (การละเล่น กีฬา ศิลปะการแสดง) คิดเป็นร้อยละ 3.1

รายละเอียดของเนื้อหาประเภทศิลปกรรมและนันทนาการ จำแนกตามประเด็น ดังนี้

1. วรรณกรรม จำนวน 9 บทความ

1.1 เรื่อง ข้อสังเกตเกี่ยวกับระบบการเมืองและสังคมในท้าวสูง ท้าวเจือง บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2548, หน้า 84)

“แต่ที่ดูจะชัดเจนอยู่อย่างหนึ่งในมหากาพย์เรื่องนี้ก็คือ แม้เราไม่ทราบว่าคุณตามเนื้อเรื่องได้เคยเกิดขึ้นจริงหรือไม่ แต่น่าจะเชื่อว่ามหากาพย์เรื่องนี้สะท้อน “สภาพการณ์” ที่เป็นจริงบางอย่างออกมา โดยผ่านเรื่องเล่าของสงครามและความรักของเจ้าชายและเจ้าหญิงของกลุ่ม “เมือง” ประเภทหนึ่ง”

1.2 เรื่อง ขัตติราชปฏิพัทธรักเร้นของรัชกาลที่ 2 บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (ปรมินทร์ เครือทอง, 2547, หน้า 75)

“หนังสือเรื่อง ขัตติราชปฏิพัทธ เป็นหนังสือประเภท “พงสาวดารกระชับ” เกี่ยวกับรักแรกพบของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เมื่อครั้งยังเป็นเจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทรกับกรมสมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี เมื่อยังเป็นเจ้าฟ้าหญิงบุญรอด”

1.3 เรื่อง บรัดเลย์: ตัวพิมพ์กับการกำเนิดโลกทัศน์ใหม่ บรรยายเนื้อหาของเรื่อง

ดังข้อความต่อไปนี้ (ประชา สุวิธานนท์, 2547, หน้า 74)

“ตัวพิมพ์นั้นหากถือว่าเป็นพัฒนาการในยุคแรกเริ่ม ก็นับว่าเป็นไปอย่างช้า ๆ ปรากฏในสันรัชกาลที่ ๔ เรามีตัวพิมพ์สามสี่แบบ ผลงานออกแบบตัวพิมพ์ของเบรดลีย์กลายเป็นรากฐานการออกแบบ ในยุคต่อไป ตัวพิมพ์ไทยในรุ่นหลังเกือบทั้งหมดล้วนแล้วแต่วิวัฒนาการมาจากตัวพิมพ์ที่ท่านได้วางเอาไว้ทั้งสิ้น

1.4 เรื่อง พระราชปูจนาในรัชกาลที่ 4 บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (ประสิทธิ์ แสงทับ, 2547, หน้า 35 และ 37)

“วรรณกรรมสำคัญของชาติหลายเรื่อง พระมหากษัตริย์ทรงใช้คำภีร์เป็นข้อมูลหลักในการทรงพระราชนิพนธ์ นอกจากนี้ยังมีพระราชกรณียกิจสำคัญอีกประการหนึ่งที่พระมหากษัตริย์ไทยหลายพระองค์ทรงประพจน์ตามพระราชานุกิจสืบทอดโบราณราชประเพณีต่อพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาก็คือ การทรงมีพระราชปูจนาถามข้อธรรมและธรรมอันลึกซึ้งกับราชาคณะผู้เป็นเถรานุเถระ ทั้งคำถวายวิสัชนาทั้งหลายนั้นคณะสงฆ์ก็ได้ศึกษาค้นคว้าแล้วเรียบเรียงอย่างไพเราะ จึงจัดได้ทีเดียวว่า พระราชปูจนาเป็นวรรณกรรมของชาติชิ้นเยี่ยมเรื่องหนึ่งที่จะให้ความรู้ทั้งทางศาสนประวัติ อักษรศาสตร์ และปรัชญาทางพระพุทธศาสนา”

1.5 เรื่อง 100 ปี พระราชนิพนธ์ เงาะป่า ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (พูนผล อรุณรัตน์, 2549, หน้า 13)

“บทพระราชนิพนธ์เรื่อง เงาะป่า ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ไม่น้อยกว่า 30 ครั้ง โดยสำนักพิมพ์ต่าง ๆ ด้วยเป็นบทพระราชนิพนธ์ที่มีความไพเราะงดงามเป็นโศกนาฏกรรมที่ประทับใจ สะเทือนใจ เป็นบทพระราชนิพนธ์ที่แสดงถึงพระปรีชาสามารถขององค์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงสามารถเชื่อมโยงชีวิตรัก ความเป็นอยู่ของพวกราชโกลาให้เข้ากับจินตนาการได้อย่างกลมกลืนงดงามทั้งภาษาและคำสอนตลอดถึงธรรมชาติ และสรรพสัตว์ นับเป็นวรรณกรรมเรื่องเอกที่พสกนิกร ไทยควรภาคภูมิใจในพระปรีชาสามารถขององค์พระประมุขผู้ทรงสถิตในหัวใจทวยราษฎร์ตลอดไปไม่ว่าจะเป็นการเฉลิมฉลองครั้งใดก็ตาม”

1.6 เรื่อง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ กับการวรรณกรรมเยาวชน บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (ดาวรัตน์ ชูทรัพย์, 2546, หน้า 20)

“ด้านการใช้ภาษา ในงานพระราชนิพนธ์จะทรงมีเอกลักษณ์ คือ ทรงโปรดใช้ภาษาที่กะทัดรัด เรียบง่าย สื่อความหมายได้ชัดเจน แต่ในความเรียบง่ายนั้นทุกถ้อยคำที่ทรงเลือกใช้จะไพเราะสละสลวยและมีพลังในการสื่อสาร ตรงกับลีลาอารมณ์ของเรื่อง”

1.7 เรื่อง สุภาพบุรุษ “ศรีบุรพา” บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (ศักดิ์ชัย บำรุงพงศ์, 2548, หน้า 91)

“ยุคสมัยของศรีบูรพามีเวลายาวนานกว่า ๔ ทศวรรษ เริ่มจากทศวรรษที่ ๗๐ จนถึงหลัง ๒๕๐๐ ท่านมีบทบาทในงานเขียนงานประพันธ์และงานหนังสือพิมพ์ร่วมสมัยกับเพื่อนรุ่นน้องและรุ่นหลังต่อ ๆ มาในฐานะสุภาพบุรุษอาวุโสที่เคารพและนับถือ เป็นบุคคลแบบฉบับที่ยืนเด่นเป็นตัวอย่างของผู้ประกอบงานวรรณกรรมทั้งหลายในความเข้มแข็ง อดทน และเด็ดขาดมั่นคง ทรนทนารอดที่สุดท้ายของชีวิต ในการทำงานเพื่อความก้าวหน้าของสังคมเพื่อสิทธิและเสรีภาพ โดยชอบของประชาชนพลเมืองทั้งหลาย”

1.8 เรื่อง สมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ทรงพระนิพนธ์อภินิหารบรรพบุรุษกับปฐมวงศ์ บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (กองบรรณาธิการ, 2545, หน้า 77)

“อภินิหารบรรพบุรุษมีเนื้อหาเน้นที่พระราชประวัติของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี รวมทั้งพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก กับสมเด็จพระอนุชาธิราช กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท เป็นสำคัญ”

“ปฐมวงศ์มีเนื้อหาว่าด้วยพระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และพระประยูรญาติชั้นต้นเมื่อแรกสถาปนาพระบรมราชจักรีวงศ์”

1.9 เรื่อง แฮ่มมแอนนา Anna Leonowens “พระอาจารย์” ในราชสำนักสยามของรัชกาลที่ 4 สอนภาษาอังกฤษให้รัชกาลที่ 5 ใน “นิยายภาพวิจิตร” ฉบับการ์ตูน” บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (ไกรฤกษ์ นานา, 2546, หน้า 89)

“ครั้นถึงปี พ.ศ. ๒๔๐๕ (ค.ศ. ๑๘๖๒) พระเจ้าอยู่หัวทรงมีราชหัตถเลขาส่วนพระองค์ไปถึงมิสซิสเลียวโนเวนส์ สุภาพสตรีชาวอังกฤษ ซึ่งพำนักอยู่ที่สิงคโปร์ เพื่อว่าจ้างให้นางเข้ามารับหน้าที่สั่งสอนอบรมพระราชโอรส และพระราชธิดาภายในราชสำนัก เมื่อถึงกำหนด มิสซิสเลียวโนเวนส์ได้เดินทางเข้ามายังสยาม และเริ่มปฏิบัติภาระหน้าที่ของนางในการถวายการศึกษาวิชาภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ และวรรณคดีอย่างดีที่สุด ทั้งยังได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเลขานุการส่วนพระองค์ของพระเจ้าอยู่หัวด้วย”

2. คนตรีและนาฏศิลป์ จำนวน 7 บทความ

2.1 เรื่อง กว่าจะถึงวันนี้ของหนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์ บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (ปรางค์ กล้าส้ม, 2547, หน้า 132)

“ปัจจุบันวัดสว่างอารมณ์ อำเภอเมือง สิงห์บุรี และชาวบ้าน ได้ร่วมกันรวบรวมตัวหนังใหญ่ทั้งของโบราณและที่ใช้ในการแสดง มาจัดนิทรรศการไว้บนศาลาการเปรียญ ซึ่งปรับปรุงให้เป็นพิพิธภัณฑ์หนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์ ตั้งแต่เดือน พ.ศ. 2544 เพื่อเป็นการสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมของชาติไว้ให้คงอยู่ แต่ตัวหนังที่จัดแสดงไว้ให้ชมนี้ หากปราศจากผู้แสดงก็คงเป็นเพียง

มรดกวัฒนธรรมที่รอวันสูญสลาย ดังนั้น ปัญหาเฉพาะหน้าคือ จะหาคนรุ่นใหม่มาสืบทอด ศิลปะการแสดงหนังใหญ่นี้ได้อย่างไร”

2.2 เรื่อง การศึกษาเครื่องแต่งกายโขนแบบโบราณตามแนวพระราชดำริในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (ขวลิต สุนทรานนท์ และสุพรทิพย์ สุภรกุล, 2549, หน้า 7)

“ในเรื่องของเครื่องแต่งกายนับเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การแสดงมีความสวยงามอลังการ เป็นเครื่องแสดงฐานะ ลักษณะของตัวละครบ่งบอกให้รู้ถึงลำดับศักดิ์ และเชื้อชาติ ทำให้ผู้ชมเห็น ภาพพจน์ที่เด่นชัดขึ้น เครื่องแต่งกายที่ใช้จะเลียนแบบมาจากเครื่องต้น หรือเครื่องทรงของ พระมหากษัตริย์ที่มีรูปแบบเฉพาะ และเป็นศิลปะสร้างสรรค์ในแบบฉบับที่ประดิษฐ์ขึ้นด้วยความ ประณีตวิจิตรงดงาม”

2.3 เรื่อง กาหลอ “มโหรีสังวัญญาณ” บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (วีระศักดิ์ จันทร์ส่องแสง, 2546, หน้า 28)

“แต่ครั้ง โบราณกาลมา...ไม่มีใครบรรเลงเพลงกาหลอในเวลาปรกติ เพราะนี่ คือ มโหรีของความเศร้า ที่ใช้เล่นกันในงานศพ หรือในขบวนส่งศพ ไปสู่เนรู”

“สำเนียงของเพลงปี่พริ่งใส ไหวสะท้าน แต่ฟังดูแล้วเศร้าสร้อย วังเวก เสียงอันเศร้า สร้อยน่าละห้อยใจนี้ จะทำให้คนที่ยังอยู่อาวรณ์ถึงคนที่จากไป และมีจุดมุ่งมั่นในการทำบุญ อุทิศ กุศลให้ผู้ล่วงลับ ไปสู่ชาติพบที่สงบเย็น”

“กาหลอเป็นดนตรีพื้นบ้านของภาคใต้ตอนกลางแถบกระบี่ นครศรีธรรมราช ตรัง พัทลุง เป็นที่นิยมกันมาแต่ครั้งบุราณ เมื่อมีงานศพกาหลอเป็นมหรสพหนึ่งเดียวที่ขาดไม่ได้ เพียง 30-40 ปีที่ผ่านมา กาหลอค่อย ๆ ถูกกลบตบหายไปตามเงื่อนไขแวดล้อมของยุคสมัย”

2.4 เรื่อง โขน - เฉลิมกรุง บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (จำปาถาว, 2549, หน้า 70)

“แม้เวลา 1 ชั่วโมง 10 นาที จะดูยาวนาน แต่ทว่าการสลัดฉากจับไว้นักแสดงร้ายรำ เชื่องช้าอย่างอ่อนช้อยในชุดทรงเครื่องอันอลังการ รวมถึงสัมผัสเสียงเร้าใจของนักพากย์ที่พูด และ ขับร้องแปรเปลี่ยนตามตัวละครสร้างอารมณ์สนุกเพลิดเพลินเหมือนย้อนยุคกลับไปนั่งชมการแสดง ในโรงมหรสพสมัยเก่า”

2.5 เรื่อง พัสตราภรณ์ โขน - ละครไทย (ตอนที่ 1) บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (ประเมษฐ์ บุญยะชัย, 2547, หน้า 6)

“พัสตราภรณ์ โขน ละครไทย หมายถึง เครื่องประดับตกแต่งในส่วนที่เป็นผ้า

ซึ่งมีวิวัฒนาการตามยุคสมัย ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน โดยมีความเชื่อว่าเครื่องแต่งกายโขน ละคร เลียนแบบเครื่องแต่งกายของพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศ์ชั้นสูง แต่พัสดราภรณ์โขน-ละคร มีการพัฒนารูปแบบเครื่องแต่งกายให้เหมาะสมกับการแสดง”

2.6 เรื่อง พัทธราภรณ์ โขน-ละครไทย (ตอนที่ 2) บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (ประเมษฐ์ บุญยะชัย, 2547, หน้า 69)

“พัฒนาการในการเปลี่ยนแปลงแนวคิด และวิธีการสรรค์สร้างพัสดราภรณ์เป็นไปตามยุคสมัย ความนิยม และความประณีตของผู้ควบคุมในการผลิตยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1-3 นั้น แสดงใกล้ชิดผู้ชม จึงต้องการความประณีตของพัสดราภรณ์เป็นพิเศษ รัชกาลที่ 4-5 ยังคงยึดถือแนวคิดและคติโบราณ คือ ปีกลายเล็ก ๆ ด้วยดิน เลื่อม แฉ่ง ไหมทอง ปีกแมลงทับ ลูกปัดแก้วขนาดเล็ก แต่มีสิ่งของที่เข้ามาจากทางทวีปยุโรป รัชกาลที่ 6 เป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงจากการปักลายเลื่อมเป็นลายดิน อย่างแท้จริง”

2.7 เรื่อง ระบำวีรชัยสิบแปดมงกุฎ บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (วิโรจน์ อยู่สวัสดิ์, 2545, หน้า 5)

“เป็นระบำเกี่ยวกับการแสดงตรวจพลของลิง ก่อนที่จะยกทัพออกสู่สนามรบ โดยเน้นหนักไปในทางเดินตามจารีตการแสดงโขน การแสดงชุดนี้ได้สอดแทรกท่าทางพลิกแพลง โลดโผนต่าง ๆ ของพลลิงโดยเฉพาะเป็นการแสดงให้เห็นถึงความพร้อมเพรียง ความแข็งแกร่ง ความคล่องแคล่วว่องไวของบรรดาทหารวานร”

3. จิตรกรรม จำนวน 6 บทความ คือ

3.1 เรื่อง จิตรกรรมฝาผนังพระพุทธรัดนสถาน ตามแนวพระราชดำริ บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (สายไหม จบกมลศึก, 2547, หน้า 17)

“ภาพจิตรกรรมฝาผนังในพุทธรัตนสถานมีจุดเด่นในการนำเสนอในเรื่องของเรื่องราว เหตุการณ์ อันเกี่ยวข้องกับอาคารพระพุทธรัดนสถาน กับเหตุการณ์บ้านเมืองในรัชกาลต่าง ๆ ตั้งแต่รัชกาลที่ 4 ถึงปัจจุบัน ถือได้ว่าเป็นบันทึกข้อมูลทางประวัติศาสตร์ เป็นการวิวัฒนาการ การพัฒนา สรรค์สร้างของภาพจิตรกรรมฝาผนังไทย มีการแสดงออกที่สืบสานพัฒนาจนแบบ โดยเฉพาะในแนวทาง ศิลปะไทยในแนวทางร่วมสมัยในปัจจุบัน การผสมผสานแนวความคิด รูปแบบ เทคนิค วิธีการ เนื้อหาสาระ รวมไปถึงการจัดวางองค์ประกอบภาพที่มีฐานข้อมูลจากงานศิลปะในแบบไทย ประเพณีผสมผสานบูรณาการกับศิลปะแบบแผนแนวทางตะวันตกอย่างมีเอกภาพ บังเกิดเป็นแบบแผนแนวทางที่เรียกว่า “จิตรกรรมไทยแนวประเพณี ในยุคสมัยรัตนโกสินทร์ปัจจุบัน”

3.2 เรื่อง จิตรกรรมฝาผนังเรื่อง ท้าวมหาชมพู พระอุโบสถ วัดนางนองวรวิหาร บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (सानติ ภักดีคำ, 2549, หน้า 35)

“ภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องท้าวมหาชมพู ในพระอุโบสถวัดนางนองวรวิหาร เขียนเรื่องท้าวมหาชมพูตามเนื้อหาในพระสูตรตั้งแต่ต้นจนจบ โดยเริ่มเรื่องที่ผนังตรงข้าม พระประธานแล้วลำดับเรื่องต่อไปที่ฝาผนังด้านขวาของพระประธาน จากสำคัญของเรื่อง เขียนอยู่ด้านหลังพระประธาน จากนั้นจึงดำเนินเรื่องตอนท้ายพระสูตรที่ฝาผนังด้านซ้าย ของพระประธาน”

3.3 เรื่อง จิตรกรรมฝาผนังวัดโพธิ์นิมิตสถิตมหาสีมาราม บรรยายเนื้อหาของ เรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (กฤษณา พินศรี, 2545, หน้า 6)

“ภายในพระอุโบสถประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัย หล่อด้วยโลหะลงรัก ปิณฑก มีพระสาวก 4 องค์ ถูกเข้าแสดงทำอัญชลีกรอยู่ทั้ง 4 ด้าน ผนังพระอุโบสถมีภาพจิตรกรรม ฝาผนัง แบ่งเป็น 2 ตอน ตอนบนเขียนภาพประวัติพระสาวกกำลังทำสังคายนาพระธรรมวินัย และ ประวัติพระเจ้าโศกมหาราชทรงตอนกิ่งพระศรีมหาโพธิ์พระราชทานแก่พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ เจ้ากรุงอนูราชปุระ (ลังกา) พร้อมกับส่งพระสังฆมิตตาเถรีมาทำการอุปสมบทให้แก่สตรีชาวสิงหล ที่ศรัทธาใคร่บวชเป็นภิกษุณี ส่วนตอนล่างเป็นภาพประกอบพระอารามหลวงในกรุงเทพฯ และหัว เมือง โดยแสดงวิถีผูกพัทธสีมาแบบต่าง ๆ”

3.4 เรื่อง จิตรกรรมฝาผนังวัดภูมินทร์ จังหวัดน่าน การศึกษาครั้งล่าสุด บรรยาย เนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (จิรศักดิ์ เดชวงศ์ญา, 2546, หน้า 12)

“จิตรกรรมฝาผนังในวิหารวัดภูมินทร์เขียนบนผนังทุกด้าน ตั้งแต่ส่วนบนของผนัง จนถึงระดับเสมอบนหน้าต่าง เขียนภาพบุคคลขนาดใหญ่อยู่ส่วนบนของผนังทุกด้าน โดยผนัง ด้านเหนือ ทิศตะวันออก ทิศใต้ เป็นรูปพระพุทธรูปประทับนั่งปางมารวิชัย มีพระสาวก นั่งประนมมืออยู่ด้านข้าง”

3.5 เรื่อง พระบฏ: ภูมิปัญญาไทยในจิตรกรรมไทยประเพณี บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (จารุณี อินเฒ่าฉาย, 2545, หน้า 25)

“เมื่อพูดถึงหรือนึกถึง พระบฏ จะเป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไปว่า หมายถึง ภาพเขียน พระพุทธรูปหรือภาพเล่าเรื่องในพระพุทธรูปประวัติ พระมาลัยหรือทศชาติชาดก ลงบนพื้นผ้าขนาดใหญ่ ที่แขวนห้อยอยู่ภายในอาคารศาสนสถาน เช่น ศาลาการเปรียญ วิหาร และอุโบสถ ซึ่งในปัจจุบันหาได้ยากเต็มที”

3.6 เรื่อง ร้อยเรื่องราวนภาพวาดไทย บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (นิภาพร ทับหุ่น, 2547, หน้า 102)

“ศิลปะ นอกจากจะแสดงออกซึ่งความสวยงาม และความละเอียดอ่อน ยังเป็นสื่อหนึ่ง ที่สะท้อนให้เห็นถึงภาพจิตใจของผู้สร้างสรรค์ผลงาน ยิ่งไปกว่านั้นศิลปะรักษาคณได้ คงไม่ผิดนัก

หากจะกล่าวเช่นนี้ เพราะที่กลุ่มอนุรักษ์ภาพวาดไทย ตำบลบ้านยาง อำเภอเมือง จังหวัด
อุบลราชธานี ใช้ศาสตร์นี้เยียวยาเยาวชนผู้ติดยาเสพติดได้ผลมาแล้ว”

“ลักษณะโดดเด่นของภาพวาดไทยจากกลุ่มเยาวชนตำบลยาง เป็นการนำเอาวิถีชีวิต
วัฒนธรรม ประเพณี เรื่องราวในวรรณคดี และพุทธประวัติ มาวาดเป็นลวดลายให้สวยงาม อ่อนช้อย
โดยใช้สีน้ำอะคริลิก”

4. สถาปัตยกรรม จำนวน 5 บทความ

4.1 เรื่อง พระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความ
ต่อไปนี้ (จุฬพล ไชยพร, 2549, หน้า 32)

“พระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
ในเขตพระราชฐานชั้นใน อยู่ระหว่างหมู่พระมหามณเฑียรทางด้านตะวันออก กับหมู่พระที่นั่งดุสิต
มหาปราสาททางด้านตะวันตก ส่วนพื้นที่สนามหลังทางด้านใต้ของพระที่นั่งติดกับพระตำหนักของ
สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวีพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า

องค์พระที่นั่งเป็นตึกแบบตะวันตกมีเครื่องหลังคาและหน้าต่างเป็นแบบไทย
ผังอาคารเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาดใหญ่ ที่หน้าบันประดับพระบรมราชสัญลักษณ์จักรีล้อมด้วย
ลวดลายพริ้ว และพระราชลัญจกรประจำรัชกาลปัจจุบัน มีคชสีห์และราชสีห์ประคองฉัตร 7 ชั้น
ประดับอยู่ทั้ง 2 ข้างพร้อมสำหรับวางหิ้งอยู่ตอนล่างของหน้าบัน”

4.2 เรื่อง พระราชวังพญาไท บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (จุฬาทิพย์
อังศุสิงห์, 2547, หน้า 89)

“พระราชวังพญาไท ได้รับการบูรณะให้งามสง่าสมกับเป็นอนุสรณ์สถานที่สำคัญ
แห่งหนึ่ง ที่สามารถโน้มน้าวจิตใจให้ผู้ที่ได้มีโอกาสพบเห็นชื่นชมความงามของตัวอาคาร และ
ทิวทัศน์ถึงพระปิยมหาราช พระผู้เป็นที่รักและครอบครองดวงใจพสกนิกรชาวไทย ไม่ว่า
จะในรัชสมัยของพระองค์หรือในกาลต่อมา ด้วยพระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงมี
พระมหากรุณาธิคุณต่อประเทศชาติ และเหล่าพสกนิกรทุกหมู่เหล่าเป็นอนันต์ตลอดมา”

4.3 เรื่อง น้ำดอกไม้ วังลดาวัลย์ อนุสรณ์แห่งรัชสมัย บรรยายเนื้อหาของเรื่อง
ดังข้อความต่อไปนี้ (น้ำดอกไม้, 2548, หน้า 73)

“วังลดาวัลย์ มีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งตามแนวกำแพงว่า “วังแดง” ก่อสร้างในราว
พ.ศ. 2449 บนเนื้อที่ 17 ไร่ 80 ตารางวา ตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัวซึ่งโปรดเกล้าฯ ให้กรมโยธาฯ สร้างขึ้นเพื่อพระราชทานแด่สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้า
ยุคลทิฆัมพร กรมหมื่นลพบุรีราจดิศร (ภายหลังได้รับการสถาปนาเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้า

ยุคทิมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์) ซึ่งกำลังจะสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ประเทศอังกฤษ และใกล้จะเสด็จ ฯ กลับประเทศไทย”

4.4 เรื่อง วิหารพระเจ้าพันองค์ วัดปงสนุก จังหวัดลำปาง บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (วรลัญญ์ บุญยสุรัตน์, 2549, หน้า 81)

“สิ่งที่สำคัญที่ยืนยันความสำคัญของวัดคือ ‘ม่อนคอย’ เนินเขาพระสุเมรุจำลอง ศูนย์กลางแห่งจักรวาล ชาวบ้านเรียกว่าวัดบน อันเป็นที่ตั้งของวิหารพระเจ้าพันองค์ สร้างด้วยไม้ ในลักษณะมณฑปหลังคาซ้อนสามชั้น บนสันหลังคาเหนือมุขทั้งสี่สร้างปราสาทไม้จำลองขนาดเล็กหุ้มด้วยสังกะสีลุลาย สื่อความหมายถึงทวีปทั้งสี่รอบเขาพระสุเมรุ”

4.5 เรื่อง สมบูรณาญาสิทธิราชย์และจักรวาลวิทยาสมัยใหม่ในพระอุโบสถ วัดเบญจมบพิตร บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (ชาติรี ประภคินนทการ, 2546, หน้า 80 และ 95)

“วัดเบญจมบพิตร เป็นวัดเอกวัดหนึ่งของกรุงรัตนโกสินทร์..พระอุโบสถแห่งนี้ ยังเป็นของแปลก ด้วยออกแบบหลังคาจัตุรมุข และทำด้วยหินอ่อนทั้งหลัง..ลายดาวเพดานมีการ ออกแบบชักย้ายเพลงโบราณ ไปบ้าง แต่ก็ไม่เกินงาม ยังคงรักษาท่วงทีความงามไว้ได้อย่าง ครบถ้วน...และถ้ากล่าวโดยเฉพาะลงไปในด้านสถาปัตยกรรมพระอุโบสถแห่งนี้ก็เป็นเสมือนจุดเปลี่ยน ผ่านทางสถาปัตยกรรมที่สำคัญจุดหนึ่ง จากชนบจารัตในการสร้างงานสถาปัตยกรรมในยุค “สยามเก่า” มาสู่งานสถาปัตยกรรมในยุค “สยามใหม่” ที่มีความลงตัวที่สุดชิ้นหนึ่ง

5. ประติมากรรม จำนวน 4 บทความ

5.1 เรื่อง งานช่างกับการสืบสานบางสิ่งที่ควรตระหนัก บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (สุรัสวดี สุขสวัสดิ์, 2545, หน้า 48)

“สำหรับงานช่างที่ได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาใหม่เพื่อใช้งานบูรณะและปฏิสังขรณ์อาคาร และงานตกแต่ง ตลอดจนงานศิลปกรรมดั้งเดิมแขนงต่าง ๆ ย่อมต้องตระหนักถึงคุณค่าความถูกต้องของข้อมูลหรืองานช่างที่กำลังบูรณะซ่อมแซมอยู่ตลอดเวลา ควรถือเป็นหน้าที่เช่นเดียวกับ นักอนุรักษ์ที่จะต้องรักษามรดกวัฒนธรรมและงานช่างเหล่านั้นให้สืบทอดไปถึงอนุชนรุ่นหลัง”

5.2 เรื่อง ปูนปั้นเมืองเพชร บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (น้ำดอกไม้ม, 2545, หน้า 62)

“งานช่างอย่างปูนปั้นถือเป็นงานศิลปะที่มีมาแต่โบราณ นิยมประดับตกแต่งตาม อาคารสถาปัตยกรรมสำคัญ ๆ มีลวดลายอ่อนช้อย และงามทนทานข้ามกาลเวลา โดยเฉพาะปูนปั้นของเมืองเพชรด้วยแล้ว มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวคือแทนที่จะออกแบบลายให้ด้านซ้ายกับด้านขวา

เหมือนกัน ช่างเมืองเพชรจะมีลูกเล่นโดยทำให้ลายสองข้างแตกต่างกันเล็กน้อยจึงเกิดความไม่เท่าหรือไม่ซ้ำแบบ”

5.3 เรื่อง พระพุทธรูปในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กำแพงเพชร บรรยายเนื้อหา
ของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (พัชรินทร์ สุขประมุข, 2549, หน้า 38)

“พระพุทธรูปโบราณที่พบในจังหวัดกำแพงเพชร มีทั้งหล่อด้วยชินสำริด ปั้นด้วย
ปูนขาว สลักจากหินและไม้ รวมทั้งหุ้มหรือบุด้วยทองคำและเงิน พระพุทธรูปเหล่านี้มีรูปแบบ
ศิลปะที่หลากหลาย ได้แก่ แบบศิลปะทวารวดี ศิลปะลพบุรี ศิลปะสุโขทัย ศิลปะล้านนา ศิลปะอู่ทอง ศิลปะอยุธยา และ
ศิลปะรัตนโกสินทร์ สำหรับพระพุทธรูปที่พบในจังหวัดกำแพงเพชร ทั้งที่หล่อสำริด หรือสลัก
จากหินทั้งแบบศิลปะล้านนา ศิลปะอู่ทอง และศิลปะอยุธยามีพุทธลักษณะพิเศษแตกต่างจาก
พระพุทธรูปสมัยอื่น คือมีเส้นวงแหวนระหว่างอุณหิณกับบริขาร และใบพระกรรณค่อนข้างยาว
และกางออก”

5.4 เรื่อง รอบพาไล พระอุโบสถวัดพิชัยญาติการาม บรรยายเนื้อหาของเรื่อง
ดังข้อความต่อไปนี้ (ศานติ ภักดีคำ และนวรรตน์ สนิมทอง, 2545, หน้า 27)

“สำหรับพระอุโบสถของวัดพิชัยญาติการามนั้นเป็นศิลปะแบบผสมผสานหรืออาจจะ
เรียกว่าศิลปะแบบพระราชนิยมในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ได้ ภายในมีการประดับ
แบบจีน เสามีวาดเป็นลวดลายมังกรแสดงถึงสิ่งที่เป็นสิริมงคลมีวาดลวดลายต้นกล้วยพญักษ์”

6. นันทนาการ จำนวน 1 บทความ คือ

6.1 เรื่อง ฟันฟู สะบ้าลื้อ กีฬาพื้นเมืองเพื่อสุขภาพของชาวตราด บรรยายเนื้อหา
ของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (จักรพันธ์ กังวาล, 2546, หน้า 46)

“สะบ้าลื้อ 7 ท่า ที่เล่นในปัจจุบันมีดังนี้ ท่าลื้อนั่ง ท่าลื้อปากเป่า ท่าแพนคิด
ท่าหกคิด ท่าหกพัน ท่ารองหงาย ท่ารองคว่ำ ในจำนวนนี้ท่าหกคิดและหกพันจะ โดด โผนกว่าใคร
ผู้เล่นต้องคว่ำหน้าเอาฝ่ามือยันพื้นหนีบสะบ้าลื้อไว้ระหว่างเท้าสองข้างแล้ว โผนด้วยขาดี
สะบ้าลื้อให้ลอยไปยังแถวสะบ้าแก่น”

มรดกทางวัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่ถูกชุมชนสร้างขึ้นในอดีตมีการสืบทอดจากบรรพ
บุรุษสู่ลูกหลาน เป็นสิ่งซึ่งสะท้อนความคิด อุดมการณ์ ชีวิตจิตใจ และพัฒนาการทางสังคมในแต่ละ
ยุคแต่ละสมัยอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตและความเป็นชาติ อีกทั้งเป็นเครื่อง
แสดงถึงความเจริญรุ่งเรือง ความมีอารยธรรมที่มีมาเป็นระยะเวลายาวนาน

http://isuan.com/aboutus_e.htm (วันที่ค้นข้อมูล 11 ธันวาคม 2549)

จากการศึกษาเอกสารทั้ง 5 ชื่อเรื่องที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมนั้น พบว่ามีเอกสาร 3 ชื่อเรื่อง คือ กินรี ศิลปวัฒนธรรม และศิลปากร เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรม ผลการศึกษาปรากฏในตารางที่ 7 ดังนี้

ตารางที่ 7 แสดงผลการวิเคราะห์เนื้อหา มรดกทางวัฒนธรรม

ประเภทเนื้อหา	กินรี	เมืองโบราณ	ศิลปวัฒนธรรม	ศิลปากร	สารคดี	รวม	ร้อยละ
มรดกทางวัฒนธรรม							
1. อนุสรณ์สถาน	-	-	1	-	-	1	14.3
2. อุทยานประวัติศาสตร์	1	-	-	-	-	1	14.3
3. แหล่งโบราณคดี	1	1	-	-	1	3	42.8
โบราณสถาน							
4. เครื่องมือเครื่องใช้	-	-	-	1	-	1	14.3
ในการดำรงชีพ							
5. จารึก ตำนาน เอกสาร	-	-	-	1	-	1	14.3
โบราณ							
รวม	2	1	1	2	1	7	100.0

จากตารางที่ 7 เมื่อพิจารณาเนื้อหาบทความประเภทมรดกทางวัฒนธรรม จำนวน 7 บทความ พบว่า อันดับแรก คือ แหล่งโบราณคดี โบราณสถาน คิดเป็นร้อยละ 42.8 รองลงมา คือ เนื้อหาที่เหลืออีก 4 ด้าน คือ อนุสรณ์สถาน อุทยานประวัติศาสตร์ เครื่องมือเครื่องใช้ และจารึก ตำนาน เอกสาร โบราณ มีจำนวนร้อยละเท่ากัน คือ ร้อยละ 14.3

รายละเอียดของเนื้อหาบทความเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรม จำแนกตามประเด็น ดังนี้

1. แหล่งโบราณคดี โบราณสถาน จำนวน 3 บทความ คือ

1.1 เรื่อง ตามรอยอารยธรรมโบราณที่โคราช บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (นิภาพร ทับหุ่น, 2546, หน้า 82)

“ฉันมองเห็นความงดงามบางมุมที่หลบเร้นอยู่ในความเป็นโคราช ทั้งลักษณะวิถี พิธีกรรมชุมชนในยุคก่อนประวัติศาสตร์ และความรุ่มรวยของอาณาจักรขอมโบราณที่ปรากฏอยู่ในปรางค์ปราสาทต่าง ๆ รวมถึงจำนวนวัดเก่าแก่ที่มีมากที่สุดในประเทศไทยนับได้กว่าพันแห่ง สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องหมายแสดงชุมชนเมืองแบบสมบูรณ์ เป็นความหลากหลายของวัฒนธรรมที่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างผสมผสาน”

1.2 เรื่อง ยี อี เยรีนิ กับกำเนิดโบราณคดีสยาม บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี (เปเลจจี, 2548, หน้า 48)

“ในระยะนั้น การศึกษาด้านโบราณคดีในสยามยังเป็นเพียงความสนใจส่วนบุคคล ส่วนการค้นคว้าอย่างเป็นระบบจะเริ่มต้นขึ้นในช่วงราวยี่สิบปีต่อมา ภายใต้พระอุปถัมภ์ของ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ (พ.ศ. ๒๔๐๕-๒๔๘๖) ผู้ทรงเป็นทั้งกลไกสำคัญในการ รวมศูนย์อำนาจการบริหารราชการแผ่นดิน องค์บิดาแห่งประวัติศาสตร์ไทยที่เรื่องพระนาม และ ผู้เชี่ยวชาญด้านโบราณวัตถุและศิลปวัตถุ”

1.3 เรื่อง แหล่งโบราณคดีที่เวียงแห่งกับสถานที่สวรรคตของพระนเรศวร? บรรยาย เนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี (ธัญกานต์ ทัศนภักดิ์, 2546, หน้า 30)

“แม้ว่าการสัมมนาจะยังไม่อาจสรุปชี้ชัดได้ว่าสถานที่สวรรคตของสมเด็จพระนเรศวร มหาราชอยู่ที่เวียงแห่งหรือไม่ แต่ข้อเท็จจริงที่ได้รับการยอมรับมานานแล้วในวงแคบ ๆ และถูกต่อย ย้าอีกครั้งในการสัมมนาครั้งนี้คือ เวียงแห่ง เป็นชุมชนที่มีความเก่าแก่ยาวนานอันมีความสำคัญยิ่ง ต่อการศึกษาประวัติศาสตร์โบราณคดี”

2. อนุสรณ์สถาน จำนวน 1 บทความ คือ

2.1 เรื่อง สัญลักษณ์แห่งตัวตน อนุสรณ์สถานการประท้วง กรณีเปรียบเทียบพม่า และไทย บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี (เรย์โนลด์, 2545, หน้า 115)

“ทั้งเจดีย์ชเวดากองและอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ ชาติทั้งสองมีหน้าที่อย่างเป็น ทรรศนะ ในเรื่องเล่า (Narratives) แบบชาตินิยม เจดีย์ชเวดากอง เป็นพุทธศาสนสถานที่สำคัญ อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยเป็นหลักฐานของการเริ่มต้นการปกครอง แบบประชาธิปไตยที่มีรัฐธรรมนูญ หน้าที่อย่างเป็นทรรศนะนี้ได้รับการส่งเสริมว่าเป็น ความแท้จริง (Authenticity) ของสถานที่ทั้งสอง”

3. อุทยานประวัติศาสตร์ จำนวน 1 บทความ คือ

3.1 เรื่อง เลียบกำแพงเมืองมรดกโลก บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี (นิติกานต์ สุทิน, 2545 หน้า 82, 84)

“บริเวณรอบ ๆ วัดมหาธาตุและภายในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยร่มรื่นไปด้วย ต้นไม้ใหญ่ที่แผ่กิ่งก้านปกคลุมและล้อมรอบด้วยคูน้ำขนาดใหญ่ ด้วยพื้นที่ขนาด 70 ตารางกิโลเมตร ของอุทยานประวัติศาสตร์แห่งนี้ที่มีโบราณสถานทั้งภายในและภายนอกเขตเมืองชั้นในถึง 126 แห่ง”

“อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัยร่มรื่นและสงบงามไม่น้อยไปกว่าอุทยาน ประวัติศาสตร์สุโขทัย แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมแห่งนี้มีวัดสำคัญ ๆ หลายแห่งที่น่าสนใจ เช่น

วัดช้างล้อม มีเจดีย์ประธานทรงลังกาก่อด้วยศิลาแลงตั้งบนฐานรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสซ้อนกันสามชั้น ฐานชั้นแรกโดยรอบมีช้างรูปปั้นเต็มตัวทำด้วยศิลาแลงยืนอยู่ทั้งหมด 39 เชือก”

4. เครื่องมือเครื่องใช้ จำนวน 1 บทความ คือ

4.1 เรื่อง พิพิธภัณฑสถานบ้านจำทวี: ภาพสะท้อนอนาคตพิพิธภัณฑสถานไทย บรรยาย เนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (เกษร สิทธิหนั้ว, 2545, หน้า 44)

“พิพิธภัณฑสถานบ้านจำทวี เกิดจากน้ำพักน้ำแรงของ จำสิบเอกทวี บุรณเขตต์ ที่ใช้เวลาทั้งชีวิตไปกับการตระเวนเสาะหาเครื่องมือเครื่องใช้ของคนไทยในอดีต และใช้ทุนทรัพย์ส่วนตัวซื้อข้าวของที่ไม่มีใครมองเห็นประโยชน์เหล่านี้มาสะสมไว้ ด้วยรู้ซึ่งถึงคุณค่าภูมิปัญญาของคนยุคก่อนซึ่งนับวันยิ่งจะเลือนหายไป”

5. จารึก ตำนานเอกสาร จำนวน 1 บทความ คือ

5.1 เรื่อง ปรีศนาเจ้าแม่วัดคูสิด ต้นราชวงศ์จักรี “เจ้า” หรือ “สามัญชน”??? บรรยาย เนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (ปารามินทร์ เครือทอง, 2548, หน้า 83)

“แม้จะไม่มีหลักฐานชัดเจนว่าต้นสายของเจ้าแม่วัดคูสิดเป็นใคร และไม่มีหลักฐานว่าท่านมีสกุลยศอย่างใด แต่เอกสารในชั้นหลังคือหลังรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา กลับมีการกล่าวอ้างถึงสกุลยศว่าท่านเป็น “หม่อมเจ้า” ในราชวงศ์สุโขทัยพระมหากษัตริย์ราชราช เช่นในหนังสือโครงการกระดูกในตู้ ของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้อ้างถึงหนังสือราชินิกุลบางช้าง พิมพ์แจกในงานฉลองพระราชสมภพครบ 200 ปี รัชกาลที่ 2”

ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาไทย สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดย

พระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้ว 19 (หน้า 245-247) ได้ให้ความหมายของ “ภูมิปัญญา” หรือ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ไว้ว่า เป็นความรู้ของชาวบ้าน ซึ่งเรียนรู้มาจากพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ญาติพี่น้อง หรือผู้มีความรู้ในหมู่บ้านในท้องถิ่นต่าง ๆ ความรู้เหล่านี้เป็นการสอนให้เด็ก เคารพผู้ใหญ่ มีความกตัญญูรู้คุณพ่อแม่ และผู้มีพระคุณ มีความเอื้ออาทรต่อคนอื่น รู้จักช่วยเหลือ แบ่งปันข้าวของของตนให้แก่ผู้อื่น ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาเป็นความรู้ที่มีคุณธรรม สอนให้คนเป็นคนดี สอนให้คนเคารพธรรมชาติ รู้จักพึ่งพาอาศัยธรรมชาติโดยไม่ทำลาย เคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และคนที่ล่วงลับไปแล้ว ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นความรู้เรื่องการทำมาหากิน เช่น การจับปลา การจับสัตว์ การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การทอผ้า ทอเสื่อ การสานตะกร้าและเครื่องใช้ด้วยไม้ไผ่ด้วยหวาย การทำเครื่องปั้นดินเผา การทำเครื่องมือทางการเกษตร นอกจากนั้น ยังมีการรักษาโรคด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การใช้ยาสมุนไพร การนวด เป็นต้น ภูมิปัญญาเหล่านี้เป็นความรู้ความสามารถที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ และถ่ายทอดมาให้เรา

จากการศึกษาวารสารทั้ง 5 ชื่อเรื่องที่มีเนื้อหาประเภทภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาไทย พบว่า มีวารสาร 3 ชื่อเรื่อง คือ กิณี ศิลปวัฒนธรรม และสารคดี นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับ ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาไทย ผลการศึกษาปรากฏในตารางที่ 8 ดังนี้

ตารางที่ 8 แสดงผลการวิเคราะห์เนื้อหาภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาไทย

ประเภทเนื้อหา	กิณี	เมืองโบราณ	ศิลปวัฒนธรรม	ศิลปากร	สารคดี	รวม	ร้อยละ
ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือ ภูมิปัญญาไทย							
1. โหราศาสตร์	-	-	1	-	-	1	3.8
2. แพทย์แผนไทย	2	-	-	-	2	4	15.5
2. การเกษตร	-	-	-	-	-	-	-
4. ยุทธศาสตร์	1	-	-	-	-	1	3.8
5. ศิลปหัตถกรรม	14	-	-	-	6	20	76.9
รวม	17	-	1	-	8	26	100.0

จากตารางที่ 8 เมื่อพิจารณาเนื้อหาบทความประเภทภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาไทย จำนวน 26 บทความ พบว่า อันดับแรก คือ ศิลปหัตถกรรม คิดเป็นร้อยละ 76.0 รองลงมาคือ แพทย์แผนไทย คิดเป็น ร้อยละ 16.0 ในขณะที่การเกษตร ไม่ปรากฏเนื้อหาบทความดังกล่าว รายละเอียดของเนื้อหาบทความประเภทมรดกทางวัฒนธรรม จำแนกตามประเด็น ดังนี้

1. ศิลปหัตถกรรม จำนวน 20 บทความ คือ

1.1 เรื่อง กว่าจะเป็นผืนผ้าไหม บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้
(นิภาพร ทับหุ่น, 2545, หน้า 78-79)

“มีหลายครั้งที่เส้นไหมขาด เนื่องจากเหตุใดก็แล้วแต่ ผู้ทอจะต้องหยุดทอ แล้วพยายามหาเส้นที่ขาดมามัดต่อกันให้ได้ โดยเอาเส้นไหมที่ขาดสอดผ่านตะกอแต่ละชั้นมามัดเข้าด้วยกัน หากมีตะกอ 2 ชั้น ก็สอดแค่ 2 ชั้น แต่บางลายมากถึง 7 ชั้น ก็ต้องใช้เวลานาน ฉะนั้น การทอผ้าไหมจึงไม่นิยมทอเวลากลางคืน เนื่องจากอาจมองไม่เห็นเส้นไหมที่ขาด สิ่งนี้ทำให้เวลาของการทอต้องเย็นเยื่อออกไป ดังนั้น การทอผ้าไหมจึงต้องใช้ความอดทน ความละเอียดลออ พิถีพิถันกันมากเป็นพิเศษ ซึ่งผ้าไหม 1 ผืน อาจใช้เวลามากน้อยแตกต่างกันแล้วแต่ลวดลาย และความยาวของผืนผ้า”

1.2 เรื่อง ถิ่นคุณค่าสู่แผ่นดิน ด้วยหุ่นกระบอกละครไทย บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (รัชนีกร แสงไสย์, 2547, หน้า 118)

“หุ่นกระบอกของคุณนิเวศ หรือในอีกนามคือ หุ่นกระบอกไทยของบ้านตุ๊กกะตุ่น เป็นหุ่นกระบอกที่ประกอบถูกต้องตามหลักโบราณทุกอย่าง เพียงแต่ส่วนหัวจะหล่อด้วยเรซิน แต่ถ้าหากลูกค้าอยากได้ที่เป็นไม้ ก็ทำได้เพียงแค่ต้องใช้เวลาานกว่าที่หล่อด้วยเรซิน มีทั้งแบบเต็มตัวคือมาส่วนขาครบ และแบบที่เป็นหุ่นผ้า เสื้อผ้าของหุ่นเป็นผ้าไหมปักดินเงินดินทอง และสามารถเชิดได้จริง ๆ มีทั้งหุ่นกระบอกพระราม นางสีดา ทศกัณฐ์ นางรจนา เจ้าเงาะ ทั้งยังมีหลายขนาด มีทั้งขนาดที่เขาใช้เชิด และขนาดจิ๋วที่ทำสำหรับเป็นของฝาก”

1.3 เรื่อง เครื่องเคลือบเวียงกาหลง บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (กุลธิดา สุวรรณนาถ, 2549, หน้า 119)

“อนึ่ง ลวดลายต่าง ๆ ของเวียงกาหลง แม้แต่คนที่เรียนศิลปะโดยตรงยังต้องใช้เวลาฝึกฝนนานกว่าครึ่งปี ด้วยเรื่องราวความเป็นมาแห่งพุทธตำนาน เครื่องเคลือบเวียงกาหลงจึงนับเป็นศิลปะชั้นสูง เป็นมรดกทางภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์สืบไป”

1.4 เรื่อง เครื่องถ้วยเบญจรงค์ประยุกต์ บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (ชนนติ ขุขันธ, 2545, หน้า 72-73)

“สำหรับการสร้างสรรค์งานเบญจรงค์ในบางประเภทที่ต้องการความประณีตและพิถีพิถันมากเป็นพิเศษช่างฝีมือจะต้องอาศัยเทคนิคการผลิตปลีกย่อยที่ซับซ้อนเป็นลำดับ และกว่าที่เครื่องถ้วยเบญจรงค์เหล่านี้จะสำเร็จออกมาเป็นผลงานอันทรงคุณค่าซึ่งบ่งบอกถึงอารยธรรมความเป็นไทยได้อย่างลึกซึ้งนั้น อาจต้องผ่านกระบวนการนำเข้าเตาเผาที่มีการควบคุมปริมาณความร้อนที่แตกต่างกันถึง 5 ครั้ง”

“ปัจจุบันมีผู้ผลิตจำนวนไม่น้อยที่พยายามประยุกต์ให้งานหัตถศิลป์ประเภทนี้ มีความหลากหลาย และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของตลาดได้มากยิ่งขึ้น”

1.5 เรื่อง เครื่องทองลงหินบ้านนุ บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (ระมิง, 2546, หน้า 117)

“ความงามวิจิตรของเครื่องทองลงหิน ชุมชนบ้านนุ ริมฝั่งคลองบางกอกน้อย นับเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่สืบทอดต่อกันมายาวนานกว่า 200 ปี ด้วยเอกลักษณ์ของเนื้อภาชนะที่เหนียว แข็งแกร่ง ผิวสีสุกใสเป็นเงาและเย็น มีน้ำหนัก เมื่อเคาะเสียงจะดังกังวาน นอกจากทำเป็นขันน้ำ พานรอง จอกลอยอย่างโบราณ ชามสลัดชามผลไม้ ชูคน้ำเย็น ชูคนมหวาน ชูกาแฟ ที่เชิญบุรี ฯลฯ แล้ว ยังนิยมทำเป็นเครื่องดนตรีประเภท จิ่ง ฉาบ และฆ้องด้วย”

1.6 เรื่อง เครื่องปั้นดินเผาคอยดินแดง ศิลปะสถานธรรมชาติ บรรยายเนื้อหา
ของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (รัตนาวดี โสมพันธ์, 2547, หน้า 124)

“เครื่องปั้นดินเผาคอยดินแดง จะเน้นรูปแบบร่วมสมัย หรือที่เรียกว่า Caly Sculpture ซึ่งนอกจากจะเป็นงานปั้นที่มีประโยชน์นำมาใช้สอยได้จริงแล้ว ยังมีสีสันสวยงามมากขึ้นอีกด้วย สำหรับรูปทรงสามารถสื่อแนวคิดและอารมณ์ของผู้สร้างงานที่รังสรรค์จากจิตสำนึก ความรู้สึก และกระบวนการทางศิลปะ โดยเฉพาะผลงานของอาจารย์สมลักษณ์ จะมีกลิ่นอายของความเป็นไทยผสมญี่ปุ่นที่เรียบง่ายลงตัว แต่งงานด้วยสีสันและรูปทรงอันเป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง ส่วนนิยามของคำว่าวิถีแบบเก่าสื่อถึงงานปั้นทุกชิ้นที่เป็นผลิตภัณฑ์ของคอยดินแดง เน้นการหวนกลับคืนสู่ธรรมชาติดั้งเดิม”

1.7 เรื่อง งานจักสานบางเจ้าฉ่า เอาเครื่องจักตอกชิ้นเดิมมาให้ก็ไม่ได้ใช้ประโยชน์
บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (เกษร สิทธิหิวัน, 2545, หน้า 59)

“เหตุผลอะไรเล่าที่ทำให้งานจักสานบางเจ้าฉ่า เป็นผลิตภัณฑ์เซตหน้าชุดาที่มักถูก
เลือกมาจัดแสดงที่ส่วนกลางเป็นประจำ เวลาในงานแสดงสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ไม่เชย
ทั้งรูปทรง ลวดลาย สีที่ใช้ และความประณีตทุกขั้นตอนการผลิต ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่นี้”

1.8 เรื่อง ช่างแกะสลักไม้สายกับลวดลายอีโรติก บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความ
ต่อไปนี้ (เกษร สิทธิหิวัน, 2545, หน้า 96)

“นอกจากงานแกะสลักไม้สะท้อนวิถีชีวิตในอดีตที่มีลูกเล่นตรงที่เคลื่อนไหวได้
คำจัน ยาโน ยังบอกว่าเอกลักษณ์ของงานแกะสลักที่นี้ยังอยู่ที่การใช้หวายเป็นส่วนประกอบ เพื่อให้
งานมีความอ่อนช้อย ไม่ลงสี ไม่ทาแล็กเกอร์ เพราะอยากให้มันเป็นธรรมชาติที่สุด ชิ้นงานต้องประณีต
สวยงาม ไร้รอยต่อและบางชิ้นก็เป็นการอนุรักษ์ของเก่าด้วย”

1.9 เรื่อง ‘ดินจก’ ดำนานสมบัติแห่งบรรพชน บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความ
ต่อไปนี้ (นิภาพร ทับหุ่น, 2547, หน้า 86)

“การทอจก เป็นความพากเพียรที่ต้องอาศัยทั้งประสบการณ์ ความชำนาญ และเวลา
กว่าจะสำเร็จออกมาเป็นลวดลายได้ จึงมีทั้งใจและแรงกายปะปนอยู่ร่วมกัน ลวดลายดินจกโบราณ
ของอำเภอแม่แจ่มมีสีออกโทนเหลือง และมีแม่ลายโบราณอยู่ด้วยกัน 9 ลาย คือ โคมหัวหมอน
โคมตูบนก ชันแหวอ ชันสามแหว นาคกุม นกนอน ชันเลียนลำ เจริงแสนน้อย ภายหลังลายนี้
ถูกพัฒนาออกมาเป็นเจริญแสนกลางและเจริญแสนหลวง สุดท้าย คือ หละกอนน้อย ซึ่งปรับเปลี่ยนเป็น
หละกอนกลาง และหละกอนหลวง เช่นกัน”

1.10 เรื่อง ถิ่นไทยในริ้วลาย กระดาษสา บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความ
ต่อไปนี้ (รัชนิกร แสงไศย์, 2547, หน้า 118)

“นางสุวรรณมัจฉากับหนุมาน ค่อย ๆ ปรากฏกายขึ้นอย่างสวยงามบนวีรยาศระดาช เมื่อคนทำบรรจงกกระดาชสาที่ท่าจากกระดาชหนังสือพิมพ์ลงบนบล็อกล ภาพอันงดงามนี้ รู้จักกันในนามภาพกระดาชนูนต่ำ”

1.11 เรื่อง บ้าน 100 อัน 1000 อย่าง: หัตถกรรมไม้แกะสลัก จิตวิญญาณช่างล้านนา บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (ธนิกร แสงไสย์, 2547, หน้า 81-82)

“นอกจากงานแกะไม้รูปเทพ นางอัปสรที่มีใบหน้างดงามอ่อนหวานเหมือนจริงแล้ว ในบ้าน 100 อัน 1,000 อย่าง ยังมีงานแกะสลักไม้ทุกรูปแบบ ไม่ได้จำเพาะว่าเป็นการแกะชนิดใดประเภทใด เพราะมีลักษณะผสมผสาน มีทั้งแกะออกมาจากจินตนาการของช่างแกะตามแบบภาพวาดซึ่งไม่ว่าจะเป็นงานแกะแบบใดล้วนงดงาม และเป็นงานที่หาชมได้ยาก เพราะงานบางชิ้นช่างได้แกะเพียงชิ้นเดียว”

“ช่างแกะสลักที่สร้างสรรค์งานในบ้าน 100 อัน 1,000 อย่าง เป็นช่างฝีมือดีที่แกะสลักงานด้วยวิญญานศิลปิน ไม่ได้ทำขึ้นเพื่อให้ได้ชิ้นงานจำนวนมาก แต่ทำด้วยใจรักที่จะแกะไม้ให้ออกมาเป็นงานศิลปะที่แฝงไปด้วยปรัชญาทางศาสนา และปรัชญาธรรม”

1.12 เรื่อง ผ้าครามธรรมชาติ: ศาสตร์และศิลป์แห่งการสัมผัส บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (เกษร สิทธิณี, 2545, หน้า 107)

“ชาวบ้านกล่าวขวัญถึงการทำสีครามและย้อมผ้าครามว่า เป็นเรื่องลึกลับซับซ้อนเหมือนไสยศาสตร์ที่อยู่เหนือการควบคุม เป็นศาสตร์และศิลป์แห่งการสัมผัสอย่างแท้จริงเพราะไม่มีสูตรแน่นอนตายตัว ต้องอาศัยการสังเกต ทั้งดู ดม ชิม ด้วยความชำนาญเท่านั้น ขั้นตอนการทำสีครามและย้อมผ้าครามมีรายละเอียดซับซ้อน ต้องดูแลอย่างใกล้ชิด ชาวอีสานถึงกับเปรียบเปรยการดูแลหม้อครามว่า “เป็นยิ่งกว่าการดูแลลูกและสามี” เลยทีเดียว”

1.13 เรื่อง ผ้าไหมสาเกต บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (วีระศักดิ์ จันทรสังแสง, 2548, หน้า 26)

“ว่าที่จริงก่อนหน้านั้นหมู่บ้านริมแม่น้ำชีในตำบลมะบ้า กิ่งอำเภอทุ่งเขาหลวงแห่งนี้มีชื่อเสียงมาช้านานแล้วในฐานะแหล่งผ้าไหมชั้นดีของจังหวัดร้อยเอ็ด ด้วยคุณภาพของเนื้อไหมที่แน่น หนา นุ่ม สีสันนวลตาฝีมือประณีต”

1.14 เรื่อง พิพิธภัณฑของจิ๋วแห่งประเทศไทย บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (ชนคดี ขุขันธ, 2545, หน้า 83)

“คุณปิยะนุชจึงริเริ่มตั้งพิพิธภัณฑแห่งนี้เพื่อเป็นแรงบันดาลใจให้คนที่ไม่เคยมีโอกาสได้รู้จักของจิ๋วหันมาสนใจหัดทำหรือสะสมกันมากขึ้น อีกทั้งยังหวังว่าพิพิธภัณฑของเธอ จะเป็น

แบบอย่างให้นักสะสมของจิ๋วท่านอื่น ๆ มีความคิดที่จะแบ่งปันความสุขให้กับบุคคลทั่วไป ด้วยการจัดแสดงของจิ๋วที่เก็บเอาไว้ในลักษณะคล้าย ๆ กันนี้”

“นอกเหนือจากประโยชน์ในเรื่องการนำความสุขตาสบายใจให้ทั้งผู้ประดิษฐ์และนักสะสมแล้ว ของจิ๋วยังนับเป็นอีกหนึ่งหนทางสำคัญในการต่ออายุวิถีวัฒนธรรม ประเพณี และงานหัตถศิลป์ไทยอันวิจิตรงดงามให้คงอยู่ชั่วลูกชั่วหลานอีกด้วย”

1.15 เรื่อง “ร่มฉัตรหัตถกรรม” ผู้ให้คุณค่าแก่กะลามะพร้าว บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (เกษร สิทธิหิรัญ, 2546, หน้า 60)

“กลุ่มร่มฉัตรหัตถกรรม ซึ่งตั้งอยู่ที่ตำบลห้วยฉัตร อำเภอห้วยฉัตร จังหวัดลำปาง ตามใคร่แถมนี้ก็รู้จัก เพราะที่นี้เป็นศูนย์กลางจำหน่ายสินค้าที่ชาวบ้านจากหลายหมู่บ้านนำสินค้าที่ผลิตจากกะลามะพร้าวและวัสดุธรรมชาติมาวางจำหน่ายรวมกัน”

1.16 เรื่อง วิจิตรศิลป์ แกะสลักผักและผลไม้ บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (นิภาพร ทับหุ่, 2546, หน้า 54)

“การแกะสลักผักและผลไม้ในอาหารไทยให้สวยงาม น่ารับประทาน ไม่เพียงแสดงถึงความครบถ้วนในการประกอบอาหารที่ให้อรรถรสและความงาม ไปพร้อมกันเท่านั้น หากยังผสมผสานงานฝีมือช่างอันวิจิตรของศิลปินชาวไทยเข้าไว้ด้วย ศิลปะไทยที่วันนี้บ่งบอกถึงความเป็นอยู่ด้านอาหารการกินที่อุดมสมบูรณ์ พิถีพิถัน ความปราณีตและสุนทรีย์ภาพ ซึ่งเป็นศิลปวัฒนธรรมไทยที่ควรอนุรักษ์และสืบทอดเพื่อเป็นภูมิปัญญาอาหารการกินของไทยสืบไป”

1.17 เรื่อง สล่้านหม้อเมืองพร้าว บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (เกษร สิทธิหิรัญ, 2545, หน้า 127)

“ในที่สุดงานเครื่องปั้นดินเผาบ้านเหล่า ที่ผลิตจากดินที่เป็นวัตถุดิบในท้องถิ่น ด้วยเทคนิคพื้นบ้านที่สั่งสมถ่ายทอดกันมาในชุมชน และโดยคนในชุมชนก็ปรากฏโฉมของมันอีกครั้งหลังจากเลือนหายไปนานด้วยความตั้งใจและความร่วมมือของคนในหมู่บ้านเอง”

1.18 เรื่อง สานภูมิปัญญาไทยจากบายศรี บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (นิภาพร ทับหุ่, 2546, หน้า 53)

“การทำบายศรีสู่ขวัญเป็นประเพณีโบราณที่บรรพบุรุษได้เคยปฏิบัติสืบต่อกันมานับเป็นงานที่แสดงถึงคุณค่าทางศิลปะและวัฒนธรรมของคนไทยในอดีตได้อย่างชัดเจน เชื่อกันมาแต่เดิมว่าบายศรีมีครูแรง ผู้ที่จะทำได้ต้องผ่านการครอบ (อนุญาติ) จากครูเสียก่อน มิฉะนั้นจะมีอาการแปลกประหลาดเกิดขึ้น เหตุนี้เองผู้คนส่วนใหญ่จึงมักไม่กล้าฝึกทำตามลำพัง หรือเลียนแบบครูโดยที่ครูไม่บอกอนุญาตให้เรียน ทั้งนี้คงมีจุดมุ่งหมายที่แฝงไว้เป็นนัย ๆ ด้วยก็คือ ให้เรียนหรือฝึกหัดทำด้วยความตั้งใจอย่างดี เพื่อให้บายศรีออกมาสวยงามตามอย่างที่ครูสอน เพราะบายศรี

เป็นของสูง เป็นเครื่องสังเวทเทพเทวดา ไม่ควรทำแบบสุกเอาเผากิน จึงได้มีการปรามกันเอาไว้ อีกประการหนึ่งก็เพื่อเป็นการปลูกฝังลักษณะนิสัยให้รู้จักเคารพครูอาจารย์ มีความกตัญญู ไม่ลบหลู่ ผู้ฝึกผู้สอน จะเรียนหรือทำอะไรจึงจะได้ชื่อว่าเป็นศิษย์มีครู”

1.19 เรื่อง หอมเยยหอมกลิ่น บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (นิติกานต์ สุกีน, 2545, หน้า 62)

“เครื่องหอมไทยที่คุ้นเคยกันมานานนั้นมีด้วยกันหลากหลายชนิดให้เลือกใช้ แม้ว่าทุกวันนี้จะได้รับความนิยมน้อยลงก็ตามที แต่ก็มีผู้คนจำนวนไม่น้อยที่เห็นถึงความสำคัญของภูมิความรู้แขนงนี้”

“เครื่องหอมไทยประเภทปลูกกลิ่นมีหลายชนิดที่ได้รับความนิยม เป็นต้นว่า น้ำดอกไม้สด น้ำอบไทย ดอกไม้สดถือว่าเป็นเครื่องหอมสำคัญที่สุดในกระบวนการทำเครื่องหอม เพราะใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง ทั้งผสมทำแป้งร่ำ ทำกระแจะเจิมหน้า ผสมกับดินสอพอง แป้งหิน แป้งร่ำ สำหรับทาด้วยยามอากาศร้อน หรือผสมทำบุหงาสด สรงน้ำพระและรดน้ำคำหัวผู้ใหญ่”

1.20 เรื่อง หอแสดงผ้าไทยพื้นบ้านเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (हररररर ररररररर, 2548, หน้า 67)

“แม้หอแสดงผ้าไทยพื้นบ้านจะเป็นอาคารชั้นเดียวที่มีพื้นที่ไม่มากนัก แต่อุดมด้วยสิ่งจัดแสดงที่มีคุณค่าด้านศิลปหัตถกรรมที่สะท้อนภูมิปัญญาไทยจำนวนกว่า 200 ชิ้น ซึ่งธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นผู้รวบรวม และมีบางชิ้นที่ชาวบ้านนำมาถวายเพื่อบูชาคุณสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เช่น ผ้าพานช้างของคุณยายฝ่าย สุขคง ซึ่งทอเป็นตัวอักษร ความโดดเด่นของผ้าผืนนี้คือการทอที่ละเอียดจนกว่าจะเป็นบรรทัด ในผ้าชิ้นหนึ่งจึงแสดงออกทั้งฝีมือการทอ และคติธรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวและชักนำวิถีชีวิตของชาวบ้าน”

2. แพทย์แผนไทย จำนวน 4 บทความ

2.1 เรื่อง คุณค่าสมุนไพรในไทยสปา บรรยายเนื้อหาของเรื่องดังข้อความต่อไปนี้ (ชมนาด, 2546, หน้า 67)

“สำหรับการนวดแบบไทยสปา มี 2 ประเภท คือ ประเภทนวดมือหรือกดจุด เหมาะสำหรับผู้ป่วยที่สุขภาพไม่แข็งแรง มีปัญหาเรื่องเส้นและข้อต่อเน้นการกดจุดเส้นประสาทตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย หรือเฉพาะที่มีอาการ การนวดประเภทนี้ผู้นวดต้องผ่านการอบรมการนวดแผนไทย”

2.2 เรื่อง นวดแผนไทยสัมผัสโบราณในยุคแห่งความเร็ว บรรยายเนื้อหาของเรื่องดังข้อความต่อไปนี้ (จักรพันธ์ กังวาล, 2549, หน้า 68)

“นวดแผนไทยซึ่งเป็นศาสตร์โบราณนับอายุได้หลายร้อยปี เดินทางผ่านกาลเวลามาจนถึงปัจจุบันก็ยังมีผู้เรียนรู้สืบทอดอย่างไม่ขาดช่วง ในสายตาของบรรดานักเรียนนวดร่างกายเพื่อนที่นอนอยู่ตรงหน้าให้เขาฝึกนวดไม่เพียงประกอบด้วยกระดูก มัดกล้ามเนื้อ เส้นเลือด และเส้นเอ็น ตามหลักวิชากายวิภาคศาสตร์ แต่ยังเต็มไปด้วยจุดนวดต่าง ๆ ที่ว่าง ซึ่งแท้จริงแล้วถูกกำหนดขึ้นตามแนวเส้นประธานสิบ ที่ผู้รู้กล่าวว่า เป็นเส้นหลักหรือเส้นครูของการนวดแผนไทยที่ยึดถือกันมาแต่โบราณ”

2.3 เรื่อง ปรากฏการณ์สเปา ทางเลือกแห่งการบำบัดจากธรรมชาติ บรรยายเนื้อหา
ของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (รัชนิกร แสงไสย์, 2547, หน้า 79)

“การนวดตามหลักสเปานี้เน้นการนวดด้วยมือ เพื่อสร้างความผ่อนคลายให้แก่กล้ามเนื้อในส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย รวมไปถึงการนวดฝ่าเท้า จะใช้นิ้วมือกดไปตามจุดต่าง ๆ ในร่างกาย นวดแบบใช้ข้อศอก ในการนวดโดยใช้นิ้วนี้ เรียกว่า “หัตถบำบัด” หลักการนวดโดยใช้นิ้วนี้เป็นที่นิยมในสเปาแบบไทยเป็นอย่างมาก เพราะมีการประยุกต์การนวดแผนไทยลงไปในบริการด้วย”

2.4 เรื่อง ลูกประคบร้อนทำเองใช้เอง: ของแถมงานชุมนุมแพทย์แผนไทย ฯ
บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (นิรมล มุนจินดา, 2545, หน้า 38)

“คุณูปการอย่างหนึ่งของการแพทย์แผนไทยที่คนหลายคนเห็นว่าเข้าที่ คือ การทำให้คนธรรมดาสามัญพึ่งพาตัวเองได้ในเรื่องการดูแลสุขภาพ และไม่ต้องวิ่งไปหาหมอทุกครั้งที่เกิดอาการเจ็บป่วย”

3. โหราศาสตร์ จำนวน 1 บทความ คือ

3.1 โหรไทยกับประวัติศาสตร์โลก: เมื่อโหรไทยทำนายดวงพระชาตามภูรราชกุมาร
รัสเซีย บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้ (ฉลอง สุนทรวาณิชย์, 2549, หน้า 79-80)

“ในบรรดาศาสตร์ทั้งหลายที่มนุษย์คิดค้นขึ้นมา โหราศาสตร์ดูเหมือนจะเป็นศาสตร์หนึ่งที่กล่าวได้ว่าเป็นศาสตร์ที่เก่าแก่ที่สุด มีความสัมพันธ์กับชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์โดยการกำหนดฤดูกาลการเพาะปลูกและปฏิทิน โดยกำหนดพิธีการทางศาสนา เทศกาลบวงสรวงเทพเจ้า และโดยกำหนดพระราชพิธีและกิจกรรมอื่น ๆ ของรัฐหรือพระมหากษัตริย์ มีแนวโน้มให้เห็นชัดว่า ในขณะเดิมโหราศาสตร์เป็นสิ่งที่ผูกขาดเฉพาะในราชสำนัก ในสังคมของชนชั้นสูงฝ่ายปกครองหรือในสังคมของพระหรือนักบวช ในปัจจุบันโหราศาสตร์ได้ขยายแวดวงออกมาถึงมือประชาชนสามัญมากขึ้น”

“ทุกวันนี้จะพบว่าโหราศาสตร์ได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของคนไทย”

4. ยุทธศาสตร์ จำนวน 1 บทความ

4.1 เรื่อง แผนที่โบราณในราชสำนักสยาม บรรยายเนื้อหาของเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี (ทัศนีย์ เอื้อวิทยา, 2549, หน้า 64)

“นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างสูงที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา
สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงพระราชทานพระราชานุญาตให้นำแผนที่โบราณจำนวน 5 ระวัง
จากทั้งหมด 17 ระวัง ที่พบในพระบรมมหาราชวัง เมื่อปี พ.ศ. 2539 มาจัดแสดงต่อสาธารณชน
เป็นครั้งแรก แสดงให้เห็นถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมในอดีต รวมถึงภูมิปัญญาดั้งเดิมในการ
วาดแผนที่ของชนชาวสยาม”

“แผนที่ทั้งหมดมีขนาดใหญ่ สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น
หรือในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกจนถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว”